

דיונים בדין מכוונות גילוח

מאת
משה ניסן ווינער
מה"ס
הדרת פנים זקן
בענין גילוח וגידול הזקן לאור ההלכה

י"ל לקראת היארצייט החמישי
לע"נ אבי מזרי
ר' זאב וואלף ב"ר יצחק ע"ה
ווינער
גלב"ע ש"ק פרשת יתרו כ' שבט ה'תשע"ו
תנצב"ה

ניו יארק, תשפ"א

דיונים
בדין מכוונות גילוח

מאת
משה ניסן ווינער

מח"ס
הדרת פנים זקן
- בענין גילוח וגידול הזקן לאור ההלכה -

ניו יארק - תשפ"א

דיזנים

בדין מכונות גילוח

Electric Beard Shavers: A Halachic Analysis

Compiled by

Rabbi Moshe Wiener

author of sefer

in halachic perspective

(4th edition: NY, 2021; 1,220 pages)

hadrasponimzokon@gmail.com

ISBN: 978-1-7331483-2-0

חוו"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ע"ד דין מכונות גילוח וע"ד הס' הדרת פנים זקן:

(אברהם הכהן אהרן)
 הוא מנהל שני דברי טוב ויפה ואולי זה שני יפה
 (אברהם הכהן) ויהי שפע הילה גדול חיור
 ויהי חומר אברהם כמילד רבי טור
 שני טור אברהם

ולעצם הדבר, לענ"ד הוא עושה בכך דבר טוב ומועיל ואולי ע"י זה יתבררו ויתלבנו הדברים, ויהי' בכך הצלה מעון חמור.

והנני חותם לכת"ר במיטב הברכות

שלמה זלמן אויערבאך

מכתב הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך צ"ל למחבר ספר "הדרת פנים זקן" (הפ"ז) נדפס בס' "הליכות שלמה" הל' תפלה עמ' י"א. (המכתב בשלימות נדפס בפתיחת ס' הפ"ז עמוד 57).

תוכן

מבוא קצר: כל השקו"ט בנוגע לתספורת הזקן במספריים וסם אינו נוגע כלל לענין השתמשות ב"מכונות גילוח" דימינו.....	ה
פתיחה: פסק דין גדולי דורנו בגדר מכונות גילוח.....	י
כתבי יד הגרא"ל שטיינמאן זצ"ל ויבלח"ט הגר"ח קניבסקי שליט"א.....	יב
דיון א. אם אפשר להקל במכונת גילוח מטעם "גרמא".....	יג
דיון ב. אם יש עצה להקל ע"י זהירות שלא להדק המכונה לבשר.....	יח
דיון ג. אם יש לחלק בין מכונה למכונה.....	כז
דיון ד. אם יש להתיר משום דיש להבחין ע"י מיקרוסקופ.....	לב
דיון ה. אם יש להחשיב ההפסק הדק שבין הבשר והסכין להפסק.....	לו
דיון ו. אם יש מקום להקל מטעם דהמכונות הוי בגדר "כתישה" ו"טחינה", ולא "גילוח".....	לט
דיון ז. אם יש מקום להקל במכונת גלוח אם הסכין עשוי מ"פלסטיק".....	מח
דיון ח: אם יש להקל במכונות גילוח ע"פ הסברא ד"תער" דוקא אסרה תורה.....	נא
דיון ט: אם יש להקל במכונות גילוח ע"פ סברת "הכתב והקבלה" בגדר "השחתה".....	נב
דיון י: אם יש לדמות מכונות גילוח למלקט ורהיטני.....	נג
דיון יא: אם יש מקום להקל ע"פ דברי ה"חכמת אדם" בגדר מספריים כעין תער.....	נד

דיון יב: אם כדאי לחלק מכוונות גילוח לאלו המגלחים בתער.....נה

דיון יג: אם אמת נכון הדבר שיש לאסור מכוונות גילוח של ימינו -- ע"פ
מ"ש מרן החפץ חיים בספרו לקוטי הלכות ע"מ מכות פ"ג
בעין משפט אות ז'.....סג

דברי סיום.....סט

נספח:

ע"ד שיטת ה"אגרות משה" זצ"ל בענין מכוונות גילוח (עם הסכמת
הגר"ח קניבסקי שליט"א).....ע

מבוא קצר

כל השקו"ט בנוגע לתספורת הזקן במספריים וסם

אינו נוגע כלל לענין השתמשות ב"מכוונות גילוח" דימינו

חשוב להבהיר דכל השקו"ט בנוגע לתספורת הזקן במספריים וסם אינו נוגע כלל לענין השתמשות ב"מכוונות גילוח" דימינו, דכל מכוונות גילוח יש להן דין של תער ממש (ולא מספריים כעין תער) - ראה לקמן ב"פתיחה" ושם פסק דין ברור של גדולי דורנו בנדון ושכן דעת מרן החפץ חיים ומרן החזון איש ומרן ה"סטייפלער" ועוד.

"יצוין שכשהביאו קול קורא זה קמ' רבינו [הגרי"ש אלישיב], והי' כתוב שם שהמכוונות גילוח הם ב'חשש' איסור תער, סירב רבינו לחתום ע"ז, עד שיתוקן לאיסור 'ודאי' ולא בלשון 'חששא'" (ס' אשרי האיש - פסקי מרן הגרי"ש אלישיב - יו"ד ח"א עמ' קמג).

ובלשון מרן הגר"ח קניבסקי (במענה על השאלה אם איכא במציאות "מכוונות גילוח כשרה"): "החזון איש אסר כל מכוונה וכ"כ כל גדולי הדור".

טעם דכל מכוונות גילוח יש להם דין של תער ממש

"כאשר יוצא מפורש מסוגית הש"ס מכות כ"א ע"א דתער באורייתא לא כתיב אלא גילוח והשחתה, והא איכא זה [גילוח והשחתה] אפילו במספריים אם משחית, כמבואר בתשובת חת"ס או"ח סי' קנ"ד ורבינו הנו"ב ועוד כו"כ גדולי הדורות באין חולק, שזה תער ממש" (שו"ת שבט הלוי ח"י חיו"ד סקל"ו).

מכוונות של ימינו חמורות יותר מדורות שעברו

"ונראה דאם בזמננו [של החפץ חיים] שלא הי' כ"כ משוכלל . . ק"ו בזמננו שהוא מכוונה חשמלית דודאי יש כאן גדר השחתה ויש כאן איסור דאורייתא" (הגאון רבי יוסף שלו' אלישיב בספרו הערות במסכת קידושין וספרו קובץ תשובות סל"ב).

עדות גדולי הפוסקים שכן דעת "גדולי הדורות

באין חולק שזה תער ממש"

וכן העיד בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קיג סקכ"ה: "וחזיתי בספרים של גדולי האחרונים בתקוה למצוא סמך למנהג העולם להקל, אבל לא רק שלא מצאתי היתר, אלא כתבו בפירוש להחמיר". [ועד"ז בשו"ת באר משה (במכתבו בס' הדרת פנים - זקן עמ' 22): "ועד בשחק נאמן שהריני יגעי למצוא מזוור להמתירין והנהגין היתר בדבר באין פוצה פה ומצפצף. ולמרות כל הטרחות לא מצאתי גם חיפוש אחר חיפוש שום יסוד נאמן לתלות בו"]. וראה לעיל עד"ז בדברי שו"ת שבט הלוי ("אין חולק שזה תער ממש") והגר"ח קניבסקי ("וכ"כ כל גדולי הדור").

ובלשון הגרש"ז אויערבאך במכתבו למח"ס "הדרת פנים - זקן" בנוגע הדפסת ספרו: "לענ"ד הוא עושה בכך דבר טוב ומועיל. ואולי ע"י זה יתברר ויתלבנו הדברים, ויהי' בכך הצלה מעון חמור" (המכתב נדפס ע"י נכדיו של הגרש"ז אויערבאך בספר "הליכות שלמה" הל' תפלה עמ' יא).

ולאחרונה י"ל שו"ת שבט הלוי חי"א ושם בחיו"ד סי' קצח: "בענין מכונת גילוח . . הנה מוסכם בפי כל גאוני עולם מאז . . אין בינו לבין תער הנקרא תער ולא כלום".

וכן העיד הגר"מ שטרנבוך במכתבו של מט"ז תמוז תשמ"ט (נדפס בס' הנוי והנצח עמוד 157): "לאסור לגלח במכונת גילוח.. כל גאוני הדור הסכימו לאסור.. ובאיסור המפורסם בתורה לא אמרין מוטב שיהיו שוגגין, ולכן טוב הוא עושה למנוע בית ישראל ממכשול".

דעת מרן החזו"א, הסטייפלער והגר"א קוטלר דאין למסור מכונות

גילוח אפילו למי שמגלח בתער

ומרן החזו"א ומרן הגאון הסטייפלער לא התירו מכונות גילוח "אפילו למכור למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער" (לשון הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו אורחות יושר ס"ה) וכן הי' שיטת הגר"א קוטלר, דאין למסור מכונות גילוח אפילו למי שמגלח בתער (כעדות תלמידיו בספר הדרת פנים - זקן ח"ב פ"א עמ' שנג). ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד - דכ"ה דעת הגרא"מ שך.

י"ל דחמור השתמשות במכוונות גילוח יותר מחילול שבת

וי"ל דחמור השתמשות במכוונות גילוח יותר מחילול שבת - ראה מכתבו של הגר"מ שטרנבוך בס' הדרת פנים - זקן עמ' 34 (וע"ש ח"ב פ"א בתחילתו בארוכה). וזה לשונו במכתבו בס' הדרת פנים - זקן שם: "והנה רבינו החזו"א זצ"ל החמיר בדבר, ומי יבוא אחריו להקל בחשש איסור תורה להשחית פאת זקנו שעובר באיסור משחית ונשחת והיינו עשרה לאוין, וידועים דברי הר"ן ששני לאוין חמור כאיסור חילול שבת שבסקילה, והגע בעצמך אם עוברים ח"ו בעשרה איסורי לאוין שחמור כ"כ יום יום ר"ל, ומי מעייל נפשיה לספיקא כולי האי... ולמעשה מי שיודע חומר עבירה ועונשו יברח ממכונה זאת, ומובטחני שאם נסביר החששות ודעת גאוני הזמן זצ"ל כולל הקדוש החפץ חיים זצ"ל, החזו"א זצ"ל, והגר"א קטלר זצ"ל, מי שיש לו ריח יראת ה' טהורה יברח ולא ישתמש במכונה. ואני לא אוכל להוסיף בזה דברים, רק פשוט שלכת"ר מתגלגל זכות גדולה מאד לפרסם בזה החששות, ואם בספרו יועיל רק מקצת ג"כ שכרו רב מאד, ואשרי חלקו שמזכה הרבים, ויהי רצון שיזכה הרבים ורבים יינצלו על ידי ספרו". ועד"ז כתב הגר"מ שטרנבוך בספרו שו"ת תשובות והנהגות ח"ה שם: "ונראה למעשה, שאין להתגלח במכונה, שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין"

דברי הגר"י קמנצקי אודות דעת גדולי אמריקא

בענין מכוונות גילוח

"ובאמת לא אדע אם גדולי אמריקא התירו להדיא ויתכן ששתקו... בידעו שלא יתקבלו דבריהם" (הגאון רבי יעקב קמינצקי, ר"י תורה ודעת וחבר מועצת גדולי התורה - בספרו "אמת ליעקב" על ד"ח שו"ע, יו"ד סקפ"א)

דברי הגרש"ז אויערבאך, ועוד,

דאין לסמוך על התירים מדורות שעברו

וע"ע להגרש"ז אויערבאך בס' הליכות שלמה (עמ' יא בהערה 34), דבענין מכוונות גילוח העולם סומכים עצמם על שמועה בשם פוסק בדור שעבר, בעוד שאותן המכוונות שהיו בזמנו לא השירו השערות לגמרי, כמו שראינו בעינינו באותן שנים, משא"כ המכוונות שבזמננו שמחליקות העור

ממש, ולכן אין לסמוך כלל על אותו היתר, עכת"ד. [וכ"כ כע"ז גם הגר"י קמנצקי בספרו הנ"ל שם ("זמה שהי' מקובל מהדורות שעברו, הלא במשך הזמן נתחדשו הרבה תיקונים במכונות ואפשר שע"י התיקונים נאסר הגילוח בהם וא"כ בכה"ג קשה לסמוך על המסורה"). וראה עד"ז גם בשו"ת מנחת יצחק שם ("המכונות גילוח אלקטרי הוי כש"כ מהנ"ל כידוע"); קובץ תשובות להגר"ש אלישיב שם ("המאשינקע אשר המציאו בימי החפץ חיים כמלפני מאה שנה אינו בבואה דבבואה להמכונות המשוכללות שבזמנינו"); הגר"ח קניבסקי בשם אביו הגאון ה"סטייפלער" (כמכתבו בפתיחת הס' הדרת פנים - זקן עמ' 17: "וכבר נתפרסם שהחפץ חיים זצ"ל בלקוטי הלכות על מכות אוסר אפילו את מכונת גילוח של יד הנקרא אָל, וכש"כ וק"ו של זמנינו שהוא הרבה משוכלל יותר"); שו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד ("ובילדותי שמעתי . . לימוד זכות להתיר . . אבל היום שהמכונה משוכללת יותר וניכר פעולתה כתער, אולי גם לדבריהם יש לחשוש לאיסור, ועכ"פ האמת היא שגם במכונות שהיו בזמן רבי חיים עוזר, גם הם היו עכ"פ בחשש איסור תורה, וצריך להחמיר"); ועוד].

דברי הפוסקים שאין לסמוך להקל אפי' אם דעת גדול אחד להתיר

"ואם שמענו שגדול אחד זצ"ל הי' מתיר המכונות, הרי לעומתו כל הגדולים אוסרים ואם כן איך אפשר להקל בזה" (הגר"ר שר"י דבלצקי, מח"ס זה השלחן, במכ' מאדר תשס"א הנד' בקונטרס סם חיים עמ' לז). וכ"כ הגאון הסטייפלער ("איני יודע מאין ר' . . לקח להחליט כן ופלא על ר' . . שברור לו להתירא, ולא קבל מו"ר ההיתר" [קונטרס הוספות חדשות ע"ס "ארחות רבנו" ח"א עמ' לח]); ועד"ז הגאון בעל שו"ת באר משה ("וההיתר שאומרים בשם הגאון האדיר . . איננו מובן לי כלל ולא אמין שיצא מתח"י" [מכתבו הנדפס בס' הדרת פנים זקן עמ' 23]); וכן כתבו הגר"ש אלישיב; הגאון בעל שו"ת שבט הלוי; ועוד - הו"ד בס' הדרת פנים - זקן במילואים לח"ב פ"א, ע"ש. "וכן לא קבלוהו הרבה גדולי עולם ... וכן שמעתי בעצמי מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שתמה מאוד על שהוצע הצד הזה" (הרה"ג ר' פסח אליהו פאלק, מח"ס שו"ת מחזה אליהו, בקובץ "עם התורה" מהדורא ה' חוברת ט' תשע"ח - י"ל ע"י צעירי אגודת ישראל ארה"ב). וע"ע שו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד ("שמעתי בשם הגאון . . זצ"ל שדעתו . . אינו דומה לתער ומותר

.. גוף הסברא להתיר אינה מוכרחת .. וקשה להקל באיסור תורה. ונראה למעשה, שאין להתגלח במכונה - שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין .. ועיין בר"ן (סוף יומא) ששני לאוין חמורים כאיסור סקילה .. לדברי אלו הסוברים שהוא ודאי תער ר"ל, חייבים להרחיק את המשתמשים במכונה מהשיבות שלנו כיון שאינם חוששים לאיסור חמור מאוד .. ומה עוד שכתב בברכי יוסף שכשאינו זהיר באיסור גילוח זקן ופיאות חייב נדוי, ואם כן ח"ו תפלתו לא נשמעת כשמנודה"). ולאחרונה י"ל שו"ת שבט הלוי ח"א ושם בחיו"ד סי' קצח: "בענין מכונת גילוח .. הנה מוסכם בפי כל גאוני עולם מאז .. אין בינו לבין תער הנקרא תער ולא כלום .. וגם הגאון ... שרצה להקל במכונה דעכשיו .. המציא סברא .. וסברא זו אינה נכונה ולא נתקבלה".

ויש להעיר גם מדברי הגאון רבי ישראל סלאנטער (בהקדמת ס' אור היום בענין בין השמשות - ווילנא, תרס"א), שאפילו את"ל (דלא ככללי הפוסקים דהלכה כרבים) שיש לאחוז כשיטת רב גדול אחד המיקל "נגד כל הפוסקים האחרים לפי שהוא ראוי לדחות את כולם" (ע"ש שכוונתו על שיטת הגר"א בענין בין השמשות), הנה מ"מ - "מי שאחוז את קולותיו מחייב לאחוז [גם] את חמרותיו". [וכ"כ הגאון בעל אגרות משה בעצמו עי' אג"מ או"ח ח"ב סימן ס שאין לנהוג כמו הגר"א כשהוא נגד רוב הראשונים אלא מי שנוהג כמותו בכל דבר].

פתיחה

פסק דין גדולי דורנו

בגדר מכונות גילוח

בס"ד יום ב' לסדר "לא תשחית פאת זקניך" ניסן תשס"ח

פסק דין

הן מודעת לכל דבר פירצת מכונות הגילוח, אשר אסרוהו רבותינו גדולי הדור, מרן החפץ חיים זצ"ל, ומרן החזו"א זצ"ל, וזה אפילו במכונות שבימיהם אשר מאז כבר עברו המכונות שכלולים רבים, וגרועות הרבה יותר. וכן הורו מרן בעל קהלות יעקב זצ"ל ומרן הגרא"מ שך זצ"ל, בשם מרן החזו"א שהיה אוסר בכל מכונה כתער ממש, כי בתוה"ק לא נכתב תער אלא "לא תשחית", וכל גילוח שיש בו השחתה אסור כמבואר במכות כא. וברמב"ם פ"ב מעכו"ם.

ולכן כל המכונות המגלחות למישעי אפי' רק בשתי שערות, הן בכלל איסור "לא תשחית פאת זקניך". וכמובן דאף על כל ראשי הישיבות הקדושות לעמוד בפרץ ושלא להרשות הכנסת מכונות גילוח היכולות לגלח למישעי, וא' המקיף וא' הניקף במשמע, ומצוה גדולה ללמוד בספרו של רבינו החפץ חיים זצוק"ל "תפארת אדם" שנוסד על חיזוק שמירת איסור זה, ובו מבאר שכן גודל המקיימה בזה ובבה.

יוסף שלו' אלישיב

"יצוין שכשהביאו קול קורא זה קמ' רבינו [הגר"ש אלישיב], והי' כתוב שם שהמכונות גילוח הם ב'חשש' איסור תער, סירב רבינו לחתום ע"ז, עד שיתוקן לאיסור 'ודאי' ולא בלשון 'חששא' (ס' אשרי האיש - פסקי מרן הגר"ש אלישיב - יו"ד ח"א עמ' קמג).

שמואל הלוי ואזנר

כאשר דבר איתי מרן החזו"א זצ"ל בזה הראיתי לו שכבר מרן החת"ס ז"ע היה פשיטא לי לאיסור כאשר ביארתי בעזה"י בתשובה

א.י.ל. שטיינמן

חיים קניבסקי

ניסים קרליץ

מיכל יהודה לפקוביץ

נתן צבי פינקל

שמואל אויערבאך

אברהם ארלנגר מראשי ישיבת קול תורה	ברוך מרדכי אזרחי ראש ישיבת עטרת ישראל	ירחמיאל אונגרישר ראש ישיבת בית מדרש עליון
צבי דרבקין ראש ישיבת גרודנא באר יעקב	ברוך שמואל דויטש מראשי ישיבת קול תורה	מנחם צבי ברלין ראש ישיבת רבינו חיים עוזר
צבי ויספיש ראש ישיבת אבן ישראל	ברוך וייסבקר ראש ישיבת בית מתתיהו	משה הלל הירש ראש ישיבת סלבודקא
גבריאל יוסף לוי ראש ישיבת באר התורה	דוד כהן ראש ישיבת חברון	עמרם זקס ראש ישיבת סלבודקא
שמואל מרקוביץ ראש ישיבת פוניבז'	דוד מן ראש ישיבת כנסת חזקיהו	יששכר מאיר ראש ישיבת הנגב
ברוך דב פוברסקי ראש ישיבת פוניבז'	יהודה עדס ראש ישיבת קול יעקב	יהושע גויבירט ראש ישיבת חכמת שלמה
אריה ליב פינקל ראש ישיבת מיר ברכפלד	אביעזר פילץ ראש ישיבת תפרח	אבינועם פוסטבסקי ראש ישיבת ברכת יצחק
דב צבי קרלינשטיין ראש ישיבת גרודנא	דב פרוינד ראש ישיבת אמרי צבי	בצלאל פנחס ראש ישיבת ברכת אפרים
צבי רוטברג ראש ישיבת בית מאיר		יגאל רוזן ראש ישיבת אור ישראל

ה'תשנ"א כ"א מנחם ו'כ"ב פ"א תמוז ה'תשנ"א

דיונים בדין מכונות גילוח

דיון א. אם אפשר להקל במכונת גילוח מטעם "גרמא" תשובה:

מובן ופשוט, שגדולי רבותינו אלו המובאים לעיל, שנקטו להלכה לאסור מכונות גילוח – כולם סוברים שאין מקום להיתרא בגלל הטעם שגילוח כזה הוא לא בכח האדם, אלא בכח החשמל, והוי כ"גרמא" בעלמא.⁵¹ ובאמת כבר עמד על זה הגרצ"פ פראנק זצ"ל – רבה של ירושלים – בספרו "הר צבי" ומסיק – דהוי מעשה ממש, ולא "גרמא". והנה מתוכן דבריו שם (בקיצור עכ"פ):

ידוע דבלאו זה של "לא תשחית את פאת זקנך", עוברים שניהם הן המגלח והן המתגלח. (ראה ספר הפ"ז ח"ב פ"א הערה 2 והנסמן שם). ולפי"ז – המתגלח עובר בלאו אף בלי מעשה (לרוב פוסקים), אלא שלענין חיוב מלקות יש חילוק דבלי סיוע כלל – עובר בלאו ופטור ממלקות (משום שזהו "לאו שאין בו מעשה") ואם גם המתגלח מסייע – הרי הוא חייב מלקות. וממילא יוצא שהמגלח את עצמו במכונה חשמלית – אף את"ל דאינו אלא "גרמא" – מ"מ הוא חייב מלקות מצד האזהרה שישנה על המתגלח דכאן הוא לאו "שיש בו מעשה", דגם מעשה "גרמא" לא גרע מהאופן שהמתגלח מסייע למגלח, וכאן אין לך מסייע גדול מזה. אבל המגלח את חבירו במכונה זאת יש לדון לכאורה, דמכיון שאינו עושה כלום בעצם הגילוח (דזה עושה כח החשמל) והמגלח כל פעולתו אינה אלא ההנחה שהוא מניח את המכונה על השער והמכונה דידיה עבדה מאלי' א"כ לכאורה י"ל דמדין מגלח לא

א. כטענת ס' משנת אברהם (על הספר חסידים סי' תתתס"ד).

ב. טיו"ד סי' קמ"ג (בענין הקפת הראש), נדפס ג"כ בקובץ "תורת ארץ ישראל" שנה יח (שבט-אדר תש"ז) סי' י"ד. קובץ "הפרדס" (תשי"ב) – הגהות "הר צבי" שנדפסו ב"טור" דפוס א"י. וראה ספר הדרת פנים זקן ח"ב פ"א הערה 51.

יתחייב – מפני שאין זה מגלח בידים³.

אבל גם זה אינו, דהא אמרינן בסוטה (מח, ב) גבי אבני חשן ואפוד: תניא, אבנים הללו אין כותבין אותן בדיו משום שנאמר פתוחי חותם ואין מסרטין עליהם באיזמל משום שנאמר במלואתם אלא כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן כתנאה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסרה כלום". והנה, אין זה מסתבר לומר דמעשה השמיר יהא עדיף להיחשב כח אדם יותר ממכונות גילוח, שהרי במעשה החשן דרוש "כח אדם" ומקרא מלא הוא – "ופתחת עליהם שמות בני ישראל" – דהוי מצות עשה לחקוק השמות על האבנים, ואם נאמר דאין זה אלא "גרמא" וכמאן דלא עביד איהו בידים א"כ כיצד מתקיימת מצוה זו ע"י השמיר, הלא השמיר הוא המחוקק ולא האדם?

ג. וכעין זה מצינו בת' שאילת יעב"ץ (ח"מ סוף סי' ט"ז) שמביא דברי הרמב"ם בהל' חו"מ (פ"א ה"ג) שכתב: "אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה". ותמה ע"ז הגאון שאילת יעב"ץ וכתב: איברא אי קשיא לי הא קשיא לי אעיקרא דדינא דחשיב לי' הרמב"ם מחמץ כעושה מעשה, מנא לי' הא, ומסתבר דלא הוי אלא גרמא שאפילו נתן בו שאור מ"מ אינו מחמץ מיד, ולכן מוקים לה לדברי הרמב"ם דמחמץ העיסה בין ידיו מיירי דבכה"ג ודאי החימום שבידיו מחמץ והרי"ז עושה בידים ממש". הנה מבואר בדבריו דהנחת השאור בידיו לאו מעשה הוא אלא דין גרמא עלה, א"כ גם במניח מכונת הגילוח לכאורה יש לעיין ולדון דדין גרמא עלה (הר צבי שם). וראה לקמן הערה 5.

ד. וכתב בס' לב ארי' (חולין דף יח) דפשיטא לי' דחקיקת השמיר חשובה כאלו נעשה ממילא לא על ידי אדם, עיין בתוס' חולין שם (ד"ה וכמה) שהקשו בההיא דאמרינן (ע"ז דנ"ב) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון וגנזום רחמנא וכו' והשתא ליעברניהו על ידי שמיר, א"ו שמיר אינו עושה אותם חלקות שלא תחגור בהן צפורן, ע"כ. וכתב הלב ארי': "בעיקר קושיית התוס' י"ל דאם יעשה ע"י שמיר לא מיקרי ביטול כלל, דכיון דאינו עושה מעשה השבירה בעצמו הוי כע"ז שנשתברה מאלו, דלא הוי ביטול". – ולפלא שלא הרגיש הלב ארי' בהאי קרא דאמרה תורה ופתחת עליהם דמשמע דהוי מצוה שבגופו ומוכרח דבמה שמעמיד השמיר על האבן זהו חשיב כאלו האדם עצמו עושה כן, ולפי סברת הלב ארי' דנקט בפשיטות דביטול ע"ז לא הוה ביטול כ"א במעשה האדם גופא ובגרמא לא הוי ביטול, א"כ יהי' מוכרח מכח קושיית התוס' שהקשו דנעביד הביטול ע"י שמיר דע"כ ס"ל דהנחת השמיר מעשה גמור הוא ולא גרמא אלא דעיקר סברת הלב ארי' דנקט בפשיטות דמעשה גרמא אין ביטול לע"ז תמוה, דמנ"ל הא, דלא מצינו כלל על ביטול ע"ז שתהא מצוה שבגופו דוקא, הא עיקר סברת הביטול הוא שניכרת מחשבתו של גוי מתוך מעשיו שדעתו היא להוכיח על מחשבתו והרי ר"ל ס"ל דנשתברה מאלו נמי בטלה משום אומדן דעת הגוי וכדאמר רשב"ל ע"ז (מא, ב) ור"י פליג משום דאין לנו הוכחה מצד הגוי שרצונו לבטלה, אבל כשהגוי עושה מעשה, יהי' ע"י גרמא, אבל עכ"פ יש לפנינו מעשה המוכיח שהגוי דעתו לבטלה בודאי גם ר"י מודה דבטלה היא, דאין לך ביטול גדול מזה, א"כ שוב אין הכרח דהתוס' ס"ל דהנחת השמיר לאו גרמא היא די"ל

עוד, שהרי במכונת גילוח אין זה הנחה על העור בלבד, שהרי הוא גם מוליכה בידו וכל זמן הגילוח הוא מצדדה ומכוון אותה שתוכל לגלח, והמכונה איננה אלא כגרזן ביד החוצב בו. וכן הדבר בהנחת השמיר על גבי האבן שמעבירו ומצדדו על תמונת האות – וזה חשיב "בידים".

וכעין זה הוא גם בחורש בבהמה בשבת, שאעפ"י דעיקר החרישה היא בכח הבהמה והיא רק מונהגת ע"י האדם, מ"מ חייב האדם משום חורש משום שהוא מנהיגה ומכוונה לתלמי' ומסייע עי"כ בגוף המלאכה ולכן הוא נחשב לעושה המלאכה ונסקל על זה.¹

[והעירני חכם אחד מדברי החזון איש (ב"ק סי' י"ד ס"ק י"ב. חאו"ח סי' ל"ו – הביאו בס' הר צבי חאו"ח סימן ר"ח) דבחורש או זורע בשבת במכונה המתוקנת לכך והאדם לוחץ את הלחיצה הראשונה ועי"ז מוציא כח חום הגורם לאדים שיבואו ויניעו את הגלגל ותנועת הגלגל ממשיכה יצירת האדים וכן חוזר חלילה, נראה דכל החרישה והזריעה חשיבא "גירי' דילי" ומעשיו, וכמ"ש הנמוק"י (שם) באש, דכל ההמשך הוא מעשיו אלא שמלאכת הכל נעשה בשעה ראשונה, עיי"ש].

ולבן במכונת גילוח אין להקל מטעם דין "גרמא", ובודאי גם המגלח את חבירו במכונת גילוח דין מגלח יש לו ולוקה ע"ז, והמגלח את עצמו יעבור בשתים – מצד מגלח ומצד מתגלח.²

(עוד בדין "גרמא" בנדו"ד, ראה ספר הפ"ז ח"ב פ"ט אות א').

* * *

שוב העירני הרה"ג וכו' ר' אפרים גרינבלאט (מח"ס שו"ת רבבות אפרים ב"ח וש"ס) משו"ת דבר יהושע (להגאון רבי יהושע מנחם אהרנברג ז"ל אב"ד תל אביב – יפו) ח"ג (תל אביב, תשל"ו) יו"ד סימן כח, ששם ציין לדברי הגרצ"פ פראנק הנ"ל וכתב:

דגם הם ס"ל דהוי גרמא ומ"מ לגבי ביטול, גרמא נמי מעשה רבה היא לבטל ע"ז (הר צבי שם). ווא"כ שתי ההנחות האלו הנחת המכונה והנחת השאור (הערה 3) אין דמיון עולה יפה ולא קרב זה אל זה כלל (הר צבי שם). וראה הערה הבאה.

ו. משא"כ הנחת השאור והמתחמץ (שבהערה הקודמת) שמניח השאור ומסתלק תיכף ופעולת החימוץ נעשית לגמרי ממילא (שם).

ז. שם. וראה בארוכה ספר הפ"ז ח"ב פ"א הערה 2 והערה 5.

"הנה בענין מכונת חשמל [בכלל] אף כי זה ברור דלא הוי רק גרמא וכן פשיטא ל' בתשו' בית יצחק סי' נ"ז לענין כתיבת טעלעגראף וכן כתבו האחרונים לענין לישת מצה ע"י חשמל מ"מ דעתי העניי' נוטה לדעת הגאון הנ"ל דהמגלח במכונה זו כעושה מעשה בידים דמי אך לא מטעמי שכ' שם וז"ל משום דכל זמן הגילוח הוא מצדדה ומכוין אותה שתוכל לגלח והמכונה אינה אלא בגרזן ביד החוצב בו וכו' וכעין זה בחורש בבהמה בשבת שאע"פ שעיקר החרישה היא בכח הבהמה והיא רק מנוהגת ע"י האדם מ"מ חייב האדם משום חורש מפני שהוא מנהיגה ומכוונה לתלמי' ומסייע בגוף המלאכה חשוב הוא לעושה המלאכה ונסקל ע"ז עכ"ל. לפענ"ד טעם זה לא ניתן להאמר רק לדעת הטו"ז באו"ח סי' שכ"ח דניקף הוי מסייע שיש בו ממש עיי"ש טעמו אבל רבים חלקו עליו והביאו מהריטב"א מכות דניקף לא הוי מסייע אלא לענין שנחשב לאו שיש בו מעשה אבל לאסור מחמתו לא וה"נ דכוותה.

"ומה שהביא מחורש בבהמה בשבת הנה אם יהי' התם הטעם מפגי שמכוונה לתלמי' הו"ל מסייע שיש בו ממש הי' נלענ"ד דתליא בפלוגתא דב"ק דף ס' בענין זורה ורוח מסייעתו אי הוי כעושה המלאכה בעצמו והיינו שעושה פעולה שיוכל הרוח להוציא הפסולת [ולא דמי לזה אינו יכול וזה אינו יכול דר' שמעון פוטר ולדעת רש"י משום דס"ל דכה"ג הוי מסייע דהתם מיירי בשניהם עושים פעולה אחת משא"כ כאן זה מגביה התבואה וזה מוציא הפסולת הו"ל המגביה עושה מלאכה בפ"ע ודוק] עיי"ש בתוס' אבל לרב אשי דס"ל דלאו כעושה מעשה דמי אלא גרמא בעלמא ורק בשבת חייב משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה ה"נ דכוותה חורש והבהמה מסייע ל"ה רק גרמא אלא דמלאכת מחשבת אסרה תורה והא דלוקה משום שביעית בכה"ג וכן משום נחל איתן כדאיתא במכות דף כ"ב י"ל דהתם כיון דחובת קרקע היא אפי' ע"י גרמא אסור דיתר על כן כ' הרש"ל בחכמת שלמה ב"מ דף צ' דאפי' ע"י עכו"ם אסור מה"ט וכן בנחל איתן כתיב לא יזרע אבל היכא דגרמא שרי גם בכה"ג מנלן דאסור.

"אלא טעמא דידי לאסור מכח מה שהסביר הרמב"ן ז"ל בחי' שבת דף קנ"ג הטעם דחרישה בבהמה כעושה בעצמו דמי מפני שהחודש בבהמה הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלוי' ואין הבהמה אלא ככלי ביד האומן

ואינו דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר עכ"ל הרמב"ן וכסברתו מוכרח לפענ"ד גם מהתוספתא שהביא המג"א בסי' ש"מ סוס"ק ז' קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו פטור עכ"ל. הרי דעיקר המעשה עושה האוחז ביד דאין לומר דלא הוי רק מסייע אלא שבכה"ג יש בו ממש בזורה ורוח מסייעתו ולעולם לא הוי אלא גרמא דא"כ קטן אוחז ביד וגדול אוחז בקולמוס אמאי פטור וע"כ דעיקר העושה היא האוחז ביד ומטעם שכ' הרמב"ן הנ"ל וא"כ בנדון דידן כיון שאוחז המכונה בידו והמכונה ל"ה רק כקטן אוחז הקולמוס חייב כעושה מעשה בידים".

ועייג"כ שו"ת הר צבי חיו"ד סימן רמ"א דהביא מדברי הגאון רבי אלעזר גורדון (אב"ד ור"י טלז) שפטור גרמא אינו אלא במיתה ובנזקין אבל בל"ת גם גרמא חייב מלקות. והגהמ"ח העלה דבכל גרמא באיסורין איכא איסורא דרבנן וחמור טפי מאמירה לעכו"ם.

דיון ב. אם יש עצה להקל ע"י זהירות שלא להדק המכונה לבשר תשובה:

כתב הגרצ"פ פרנק בתשובה שנדפסה בשמו בשו"ת "חלקת יעקב" ח"ב
סי' קל"ג:

"מה שנדפס בשמי לאסור מכונת חשמל אינו נכון, רק השבתי להשואלים
אותי ע"ז, דהיכי שהמתגלחים יצאו נקיים באופן שהבשר נעשה חלק לגמרי
שלא נשאר עליהם שום רושם [וכ"ה ברובם ככולם של המכונות השכיחות
בימינו כנ"ל] דגילוח כזה דין תער יש לו . . ולכן אני אומר לכל שואל, שיזהר
שלא להדק המכונה להבשר, דמתוך ההדיוק יבא לידי גילוח ממש, אבל
כשאינו מהדק כל כך, אז אינו בגדר פסיק רישי' שיבא לידי גילוח ושריא".

[וכאן המקום להעיר, דנתברר איפוא מתשובה זו, שאינו מתיר לגלח
במכונה באופן שמחליק העור, והיינו משום דאז דינו כתער ממש ולא
כמספריים, וכמבואר בספר הפ"ז ח"ב פ"א אות א'].
והנה ראשית כל עלינו לציין כי המכונות שהונחו על שולחנו של

הגרצ"פ פראנק ודעימי' לפני עשרות בשנים היו כאשר הרשת החוצצת
בין הבשר לסכיני הגילוח הייתה גסה ועבה מזו של היום ושונה בצורתה.
ובודאי שאין להשוות למכונות החדישות. דהנה אע"פ שהמכונות הישנות
שלפני עשרות בשנים גילחו בצורה אסורה, אך זה הי' אחרי מאמץ והידוק
שלא בדומה כלל וכלל למכונות החדישות יותר שהלכו והשתפרו עוד
ועוד. ולא שייך במכונות החדישות להתגלח בלא להיכשל לפחות בחלקים
מסוימים בשטח הפנים ואפילו בגילוח הכי עדין ובלא הידוק המכונה. ואם
שם הייתה ההזהרה לא ללחוץ ולא להדק, כאן במכונות החדישות ההזהרה
צריכה להיות 'לרחף' על פני העור, דבר שאינו מציאותי. שכן, בעצם הנחת
המכונה על פני המתגלח נוצר הידוק מספיק בכדי להיכשל לפחות בחלקים
מסוימים, ואם גם מהדקים מעט נכשלים יותר ויותר (ראה בארוכה מכ"ז בס'
הנוי והנצח, ירושלים עיה"ק, תשע"ח, בקונטרס בסוף הס' מאת הג"ר אליהו
דרעי, עמוד סג ואילך).

אולם אפילו בנוגע למכונות הישנות, מה שכתב להתיר לגלח בלא
הידוק המכונה אל העור משום "דבר שאין מתכוון", משום שגם כשיהדק -
לפעמים אינו בגדר "פסיק רישי'" - צע"ג מכמה וכמה טעמים:

שיטת שו"ת מנחת יצחק

מי יודע להזהר בזה / ומי ישמע לנו / כמעט שאי אפשר להזהר

"פוק חזי מה עמא דבר - מי יודע להזהר בזה שלא להדק" (שו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן קיג).

"ומי ישמע לנו אם נזהיר אותו על זה" (שו"ת מנחת יצחק שם).

"והאמת היא שכמעט שאי אפשר להזהר בגילוח - שלא יהי, בהידוק סמוך לבשר, ואף אם יהי באפשרות להיזהר, ויהי איזה מדקדקים בזה, אבל בודאי עלול הוא בעידנא דטריד בעבידת' להיכשל ולעשות באופן האסור. ואם חכמי פראג חששו לסתם מספרים, דילמא יעשה באופן האסור, אף דהוי מילתא דלא שכיחא כנ"ל (הובא בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' קנ"ט ד"ה עוד וד"ה אשר וכ"ה בשו"ת חיים שאל ח"א סי' נ"ב) - מכש"כ דיש להחמיר בנידון דידן, דהוי להיפך - שלא שכיח בהיתרא, שיזהר שלא להדק המכונה לבשר כנ"ל" (שו"ת מנחת יצחק שם).

שיטת מרן החזון איש:

"סוף סוף אין כאן רק קו דק בין האיסור וההיתר"

הנה לאחרונה יצא לאור ס' "חזון איש - שו"ת וחדושים" (בני ברק, תשע"ו) ושם בס' קנו נדפס מכתב תשובה ממרן החזון איש ושם מפורש גם דעתו שאין לסמוך ע"ז שאין מהדקים את המכונה, וזה לשונו שם:

"מעולם אין דעתי נוחה מגילוח זקן כעין תער, בהיותי מורגל באיסורו בדור הקדם, והי' הדבר חמור מאד כמו גילוי ראש בחוצות והי' הדבר נחשב כשינוי מלבושיהם לבוש הישראלי, ואף שפשטה המחלה גם בין התורנים יחיו לא נשתנה הדבר בשביל זה ולכן נפשי סולדת להורות בענין זה, אבל היתה מעשה שאחד הבטיחני שאוכל לראות את המכונה שהיא אסורה בהחלט, והראה שכשנותנים את האצבע על המכונה מבחוץ ומניחים את הפנימי למסלולו הוא מגרר את העור של האצבע, ויש טוענים דבשעת גילוח הזקן אין מהדקים את המכונה כל כך, וסוף סוף אין כאן רק קו דק בין האיסור וההיתר, והדרך הישרה שיבור לו האדם הוא לשייר שערות קצרות ניכרות היטב עד שנקרא זקנו מגודל וילעיגו עליו ולא יחוש מפני המלעיגים ואז יעיד ששולחנו גדול משלחנם".

שיטת הגרש"ז אויערבאך:**"זה הוי מתכוין"**

גם להגרש"ז אויערבאך, לא נראית סברת הגרצ"פ פראנק זצ"ל להתיר בזמן שאינו מהדק (אף אם מהדק לפעמים, מטעם "דבר שאין מתכוון") – שהרי מתכוון לעצם הפעולה ורק נמנע בגלל האיסור – וזה הוי מתכוון (ראה המובא משיטתו בספר הפ"ז ח"ב פ"א אות א', וש"נ). וכן כתבו גם נכדיו בשמו בס' "הליכות שלמה" על הלכות תפלה (עמ' יא בהערה 34): "ומה שדנו בזה להקל כל שאינו מהדק המכונה לעור הפנים משום דחשיב אינו מתכוין, אינו נראה, שהרי דעתו על עצם הפעולה ורק נמנע בגלל האיסור, וזה הוי מתכוין".

שו"ת חלקת יעקב (סברת בנו):**"וכי באיסור דאורייתא נסמוך על כחוט השערה"**

4. "צ"ע מאן מפייס דכה"ג נשאר כדי קריצת ציפורן, וכי באיסור דאורייתא נסמוך על כחוט השערה, שאם יהדק קצת כבר לא ישאר לו כדי קריצה" (שו"ת חלקת יעקב ח"ג סימן לט בהערת בן הגהמ"ח).

שיטת הג"ר ניסים קרליץ:**"רחוק הדבר שלא יכשל"**

. וכן שיטת הגרש"י ניסים קרליץ "ואף אם יזהר שלא לדחוק רחוק הדבר שלא יכשל שהרי בשערה אחת עבר על איסור דאורייתא . . . ובדיקה על ידי משוש שערות אחר הגלוח אינה מועילה לחשש זה כלל" (מכ' מיום כ"ח שבט ה'תשס"א, הנד' בספר חוט שני תשס"ב ענינים שונים עמ' ריח).

שיטת הג"ר שרי' דבלצקי:**"זה הבל שאין להאריך בביטולו"**

וכ"כ שאין להקל בזה גם הג"ר שרי' דבלצקי (מח"ס "זה השלחן") במכתבו הנדפס בקונט' סם חיים (עמ' לח): "ומה שאומרים שלא לדחוק על הבשר, זה הבל שאין להאריך בביטולו".

שיטת הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות:

"דבריו תמוהין"

עוד בנוגע דברי שו"ת חלקת יעקב שמתיר כשאינו מהדק את המכונה לבשר, שמתוך ההידוק הוא גילוח ממש שלא נראה השערות, ובכה"ג שאינו מהדק אינו פסיק רישי' ומותר - הנה נוסף עמ"ש להשיג ע"ז לעיל, כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד "ודבריו תמוהין, שאנו סהדי שאפי' בכה"ג שאינו מהדק, לא נראה כלל השער גדול מהפנים. אבל נראה שעכ"פ ראוי לעורר, שגם המקילים בזה, טוב שיזהרו לפחות שלא לחזור פעם אחר פעם ולדחוק המכונה לעור הפנים עד שיהא נקי לגמרי משער".

שיטת שו"ת שיח כהן:

"הרי עינינו הרואות שאם אדם מתגלח הוא מתגלח חלק 'למשעי'"

"אולם אני אומר שאין להתיר דבר זה, הרי עינינו הרואות שאם אדם מתגלח הוא מתגלח חלק 'למשעי' מבלי להשאיר כדי קריצת ציפורן ורק יחידי סגולה נזהרין בזה, ולמפורסמות א"צ ראי'. ואין להתיר כל מכונת גילוח בכל אופן שהוא, שהרי [אף את"ל שיש עצה שלא ילחץ על המכונה בכח אל הפנים ושישאר כדי קריצת ציפורן, ובמילא לא הוי כתער כ"א כמספרים כעין תער, הנה מ"מ] במספרים כעין תער רבו דעות האוסרים בזה [וכמבואר בספר הפ"ז ח"ב פ"ב בארוכה, עיי"ש] וי"א שכן דעת הרמב"ם [וכמבואר בספר הפ"ז ח"א בערכו בארוכה, עיי"ש] . . " (שו"ת שיח כהן ח"א סימן ט - ראה לקמן דיון ג' המשך דבריו בזה דהוי חשש דאורייתא, וספק דאורייתא לחומרא, עיי"ש).

שיטת הגר"א וויספיש

הוי בגדר פסיק רישי' / הוי דבר המתכוין

"נראה לכאורה דהוי בגדר פסיק רישי', שכמעט אי אפשר לזהר בזה במציאות שלא יגלח לפחות שתי שערות בהידוק בכל חמש פאות הזקן (עיי' בית יוסף סימן קפא בשם סמ"ג ועוד פוסקים שהחויב בשתי שערות, ועיי' בקרן אורה נזיר מ"א, שיש להחמיר אפילו בשער אחד, עיי"ש), וגם איך אפשר למסור דבר זה לרבים העלולים לבא בקל לידי איסור דאורייתא,

וכמו שאמרו לענין הוצאה בשבת פחות פחות מד' אמות, שלא רצו חכמים לגלותה משום כבוד אלקים הסתר דבר (שבת קנג, ב), פן יבא בקל לידי חיוב הוצאה מדאורייתא" (מאמרו של הרב אליהו וייספיש בספרו שערי אליהו שער ו סימן מג עמ' רנב).

"כן יש לדון דהוי דבר המתכוין הואיל ומתכוין לפעולת הגילוח, אלא שאינו מתכוין לאיסור שבה, שהרי אין צריך כוונת איסור אלא כוונת פעולה" (ס' שערי אליהו שם).

יש להחמיר מטעמים אלו במכונת גילוח שלא ע"י הידוק

מחשש שיבא בקל לידי הידוק

"גם לפי דבריו, למה כתבו הפוסקים לאסור בגילוח הזקן במספרים כעין תער בזמן שחלקו התחתון חד מאד מחשש שמא יבא לגלח עם התחתון בלבד דהוי כעתר... ולמה לא כתבו להתיר מטעם דהוי דבר שאין מתכוין ולא הוי פסיק רישי? אלא ע"כ צריך לומר או דהוי דבר שמתכוין הואיל וכוונתו לפעולת גילוח כאמור לעיל, או דהוי קרוב לפסיק רישי כמוש"כ בתה"ד סי' רצה דקשה מאד להיות נזהר בדבר זה (וצ"ע בזה בחת"ס או"ח סימן קנט בסוף התשובה שם), וכמוש"כ במהרש"א שבת (קב, ב) לענין פתיחת הדלת בפני המדורה, דיש לאסור באופן זה. או משום שיש לגזור שמא יתכוין, כמוש"כ בשו"ע הגרש"ז (או"ח סי' רעז, קונטרס אחרון סק"א), וא"כ מכ"ש שיש להחמיר מטעמים אלו במכונת גילוח שלא ע"י הידוק, מחשש שיבא בקל לידי הידוק" (ס' שערי אליהו שם).

יש לאסור מדאורייתא גם בתוך כדי לכוף ראשו לעיקרו

"יש להוסיף לזה מה שכתב לחדש בשו"ת מלמד להועיל (ח"ב יו"ד סימן סד) דבתער ממש יש לאסור מדאורייתא גם בתוך כדי לכוף ראשו לעיקרו, הואיל וראוי להשחית עד סמוך לבשר, עיי"ש, וא"כ לשיטה זו יש לאסור בנידו"ד גם בלא הידוק, משום דעל פי הרוב נעשה הגילוח בתוך שיעור דכדי לכוף (שיעורו בכדי לגדל השער שבעה ימים אחרי התספורת כמבואר בנזיר לט)" (ס' שערי אליהו שם).

שיטת הגרש"א יודלביץ

זה מיקרי מכוין ואסור / אם יארע שיהדק המכונה ויגלח שתי שערות מהזקן יהיה חייב / כל הנוגע מכונה על בשרו לא ינקה מאיסור תורה ראה גם להגרש"א יודלביץ ממאמרו בקובץ "נועם" (חלק יח עמ' רכד): "בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' קל"ג) כותב בשם דודי מרן הגאון רצ"פ פרנק זצ"ל, שאם אינו מהדק המכונה להעור בשעת הגילוח אינו משחית השער לגמרי ואף אם שלא בכוונה יהדק המכונה אל העור וישחית השיער הוי אינו מכוין ואינו פסיק רישא ומותר עכ"ד, ולענ"ד נראה דזה מיקרי מכוין ואסור, דאינו מכוין מיקרי אם כוונתו לדבר אחר, כגון גורר אדם מטה ונעשה חריץ, דכוונתו לגרור ואין כוונתו לעשות חריץ, אבל הכי דכוונתו לגלח ונעשה גילוח אע"פ שכוונתו לגילוח שאין בו השחתה ונעשה גילוח שיש בו השחתה אפ"ה כיון דכוונתו לגילוח כל מעשה הגילוח שנעשה מיקרי מכוין, ויש להוכיח כן מגמרא פסחים (פד, ב) דאמרינן אין נמנין על מוח שבקולית, [משום שבירת עצם] ומקשה נייתי גומרתא וניחות עליה ונקלה ונפקד. למוח ידיה, דהא תניא השורף בעצמות אין בו משום שבירת עצם, אמר אביי משום פקע, ואין זה שריפה אלא שבירה, רבא אמר משום הפסד קדשים דילמא אכיל נורא ממוח ידיה, ויש להקשות לדברי אביי הא אינו מכוין לשבירת עצם ודבר שאינו מכוין מותר, ואין לומר משום דהוי פסיק רישא דא"כ אמאי הוצרך רבא לומר משום הפסד קדשים, כיון דגומרתא עושה ודאי שבירה, אלא ודאי דאינו פסיק רישא, ואביי חייש דילמא פקע, ורבא לא חייש דילמא פקע לכך לא אמר כאביי, וא"כ לאביי קשה דהוי דבר שאינו מתכוין, אלא ע"כ כיון דכוונתו בהנחת גומרתא על העצם שיפתח העצם אמרינן דבכל אופן שיפתח העצם אפילו ע"י שבירה היינו כוונתו ואסור.

"וכן יש להוכיח כן מדברי התוס' בכריתות (כ, ב) דאיתא שם ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאיליהן, אמרינן דזה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכתבו התוס' אבל מכוין מיקרי, וקשה הא אינו מכוין להבערה, דהא ממלא כלי מצבור גחלים כדי להתחמם בהן והובערו מאיליהן, והוא לא היה מכוין שיבערו ולמה נקרא מכוין, ולדברינו מבואר שפיר דז"ל התוס' ולא נקט שאינו מתכוין שהרי להתחמם הוא עושה עכ"ל, ומה טעם הוא זה, אלא כדברינו דכיון דלקח הגחלים להתחמם בהן הרי דכוונתו

בפעולה זאת לחימום, לכן אם ע"י זה הובערו דהיינו נמי חימום מיקרי מכון לחימום זה דהיינו הבערה.

"וכן יש להוכיח כדברינו מדברי התרומת הדשן (רצ"ה) וז"ל כתוב בגליון בתוס' בריש שבועות יש נזהרין כשמספרים במספרים שאין עושים בתחתון כלום אלא בעליון, כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון שמא יארע שלא יחתוך זוג העליון אלא בתחתון והוא כמו תער עכ"ל, וקשה מה החשש שיארע שלא יחתוך העליון אלא התחתון הלא אינו מכון ואינו פסיק רישא ומותר, אלא כיון דמכון להוריד השערות, כל האופנים שיארע להורדת השיער מיקרי דכוונתו לזה ואסור, וכמו כן אם יארע שיהדק המכונה ויגלח שתי שערות מהזקן יהיה חייב, דכן כתבו התוס' בנזיר (מב) וכן כתב הב"י סי' קפ"א בשם הנמוקי יוסף דעל כל שתי שערות חייב.

"ועוד איך אפשר לצמצם ידי לגלח ושלא להדק, דזה הוא בבחינת שבור את החבית ושמור את יינה, וקרוב לפסיק רישא הוא דהפוסקים אסרוהו, גם כשיראה מקומות שנשארו שערות מחמת טירדת עבודתו ישכח ויהדק המכונה להוריד השערות, ועל כגון דא אמר שלמה בחכמתו היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונה וגו' (משלי ו' כז), כן כל הנוגע מכונה על בשרו לא ינקה מאיסור תורה, והקב"ה יצילנו ממכשול עון ויחזירנו בתשובה שילימה".

שיטת הג"ר אלי' קאמינסקי:

"איך ינתן הדבר לשיעורין וגם מעטים הם שירצו בגילוח שאינו גילוח" ראה ספר הפ"ז ח"ב פ"א אות ב' במובא ממאמרו של הרה"ג וכו' ר' אלי' קאמינסקי, שגם הוא דן אם יש עצה להקל כשאינו דוחק המכונה בעור הרבה, שסיים בזה"ל: "אבל איך ינתן הדבר לשיעורין, ומי יוכל לצמצם, וגם מעטים הם שירצו בגילוח שאינו גילוח".

שיטת שו"ת מגדל צופים:

"בחוסר זהירות כי קטן כבר הידק המכונה ועבר על כמה לאוין" דן בזה גם בשו"ת מגדל צופים ח"א חיו"ד סל"ג שבכלל ההיתר של ההר צבי ("שיזהר שלא יהדק המכונה להבשר דמתוך ההידוק יבוא לידי גילוח ממש") דחוק מאד כי איך אפשר להשגיח כל זמן הגילוח לא להדק המכונה

ובחוסר זהירות כי קטן כבר הידק המכונה ועבר לפחות בשוגג או בשוגג הקרוב למזיד על כמה לאוין, וזה אפילו להשערות שהמכונה בלי הידוק אינה עוקרת את השיעור עד שרשו. וברמ"א או"ח סי' רס"ה ס"ג אסור ליגע בנר דולק פן יתנדנד קצת מנגיעתו, ורואים מהרמ"א שגם ספק פסיק רישא אסור ע"ש.

דעת הג"ר עובדי' יוסף:

"ההיתר הנז' הוא קלוש מאד, וקשה לסמוך עליו בשופי"

כתוב בשו"ת יביע אומר ח"ט חיו"ד ס"י שכל איש שיכול לגדל זקנו באופן שלא תגא בו יד תבא עליו ברכה אבל למי שאינו יכול לעשות כן ומגלח זקנו במכונה חשמלית יש להקל ובלבד שיזהר שלא להדק את המכונה לעור הפנים כדי שלא יעקר השער משרשו ואז יש לו על מה שיסמוך עכ"ד. אבל מבואר בס' לא תקיפו (חולון, תשעב) עמוד רטז שראוי לציין כי המכונות שהונחו על שולחנו של הגר"ע יוסף לפני עשרות בשנים היו כאשר הרשת החוצצת בין הבשר לסכיני הגילוח הייתה גסה ועבה מזו של היום ושונה בצורתה. אבל בנוגע המכונות גילוח המצויות היום הרי לאחרונה הגיע לידי "קריאה קדושה", בכת"י הג"ר יצחק יוסף בנו של הגר"ע יוסף ומחבר סדרת הספרים 'ילקוט יוסף' ושם כתוב אשר בהתאם לדבריו של אביו הגר"ע יוסף, ראוי ונכון מאד לכל איש מישראל, ובפרט בני הישיבות היקרים שלא לגלח הזקן במכונות גילוח המצויות כיום. "ואף שיש הטוענים שאם יעביר ידו מלמטה למעלה וירגיש את שרשי השער אין בזה איסור, הנה אין זה פשוט כלל לפי ההלכה, ואחר שראינו את עובי הרשתות של מכונות הגילוח, ההיתר הנז' הוא קלוש מאד, וקשה לסמוך עליו בשופי, ולכן יש להשתדל במאד לא לסמוך על התירים... ולכן חובה קדושה על כל אחד להיזהר בדבר ולחוש לאיסור תורה, ולנהוג כנזכר ומה' ישאו ברכה". [לאח"ז נדפסה התשובה הזאת בס' לא תקיפו הנ"ל עמ' ריז].

ובשיעורו הקבוע במוצש"ק (נשא תשס"ח) אמר הגר"ע יוסף את הדברים דלהלן [ונדפסו לאחר מכן במוסף יום-ליום ומשם לס' הנוי והנצח (ירושלים עיה"ק תשע"ח) עמ' 156 ובס' לא תקיפו הנ"ל עמ' רטז], וממ"ש גם כאן נראה שחזר בו ממ"ש בספרו דיש להקל אם אינו לוחץ בחוזקה על עור הפנים:

"הנוהגים לגלח את זקנם, יש להעיר להם שהתורה אמרה 'ולא תשחית פאת זקנך'. לא כתוב בתורה 'בתער', אלא כתוב 'ולא תשחית', כל גילוח

שיש בו השחתה הוא אסור. מכונות הגילוח החשמליות המצויות כיום הם משחיתים ממש, עוקרים את השיער משרשו, יש בהם ספק גדול מהתורה שכל אדם שהוא עושה כן, הוא עובר על הלאו של 'לא תשחית פאת זקנך', לכן אני מייעץ להם שאל ישיחתו לגמרי את הזקן, לא ישתמשו במכונה חשמלית של גילוח אלא ישתמשו בכל דבר שישאיר מעט שיער, למשל מספרים שלא כעין תער, ואם יעשו כן תבוא עליהם ברכה, זוהי מצוה גדולה. אני רוצה להציג את זה מפני שיש אנשים הרבה לא יודעים, 'כי לכל העם בשגגה', משתמשים במכונות גילוח שהיא חשמלית והיא עוקרת ממש את השיער, זה כמו תער, וכבר עמדו על זה גאוני דורנו, ולא מצאו מנוח לדבר הזה, כל אחד ואחד המתגלח, יעשה כל מה שיכול לעשות שישאיר מעט עיקרי השיער, שלא יחתוך כל השיער כי זה אסור, לאו מן התורה, חמשה לאוין, על כל פאה ופאה חייב לאו אחד, לכן כל אחד ואחד עליו להיזהר מזה, ולשומעים ונעים ועליהם תבוא ברכת טוב".

שוב הגיע לידי ספר "הליכות מוסר השלם" ב"ח (ליקוטי דברי הגר"ע יוסף), ושם ח"א בערך "גילוח" (עמ' קסח-קסט): "אך למעשה בודאי שיש לחוש באיסור תורה לדברי החפץ חיים והחזון איש... פסקו שזהו תער ממש... מן הראוי להחמיר לכל מי שאפשר לו שלא להתגלח במכונה חשמלית". ושם מעשה רב: "רבינו [שליט"א] [הגר"ע יוסף] זירז את בניו לגדל את זקנם מוקדם ככל האפשר", ולא הזכיר כלל דיש להקל אם אינו לוחץ בחוזקה על עור הפנים.

הרי לך באיזה חשש קרוב קיימינן

ועוד הלא כבר הביאו הב"י וש"פ, מה שכתב הסמ"ק בשם הר"ת, שאסור לגלח אפי' תחת הסנטר בתער, שמא בעת הגילוח ימשך פאת הזקן אחריו, והובא בשו"ע (יו"ד שם סי"א) ואתה הגע בעצמך, אם לחשש רחוק כזה חששו, שסו"ס פאת הזקן רחוק הוא מהשטח שתחת הגרון, וכ"ש שאינו מצוי להימשך, ואעפ"כ גזרו, על אחת כמה וכמה במכונות הגילוח, שמטיילים ומגלחים בהם על גבי מקום האסור ממש, מי ערב שלא יהדק, או לא ימשך העור אחריו, ובפרט שאפי' יצרני המכונות מזהירים שלא ללחוץ המכונה יותר מדאי, שמא יושחת גם העור, הרי לך באיזה חשש קרוב קיימינן (מאמרו של הגרב"צ וואזנר בקובץ אור ישראל, כג, עמ' סג-סד).

דיון ג. אם יש לחלק בין מכונה למכונה

תשובה:

1. "אין להתיר כל מכונת גלוח בכל אופן שהוא, שהרי במספרים כעין תער רבו דעות האוסרים בזה [כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ב בארוכה. וראה שם פ"א אות א' שכתב מרן החתם סופר שכן הוא מנהגינו] וי"א שכן דעת הרמב"ם [כמבואר בס' הפ"ז ח"א בערכו אות ב', עיי"ש בארוכה] עיין במרכבת המשנה הנ"ל [ראה ס' הפ"ז ח"א בערכו] ואיך נבוא ונתיר את המכונה גלוח שיש בזה חשש דאורייתא, וספק דאורייתא לחומרא, ואע"פ שבשו"ת חלקת יעקב ח"ג סימן ל"ט חילק בין מכונה למכונה, שבמכונת גלוח 'רעמינגטאן' מותר להתגלח [שאין חשש כ"כ עכ"פ מטעם שנקבי הרשת יתמלאו מהעור (משא"כ לשאר טעמים לאסור)] ובשאר מכונות אסור, מ"מ אין דבריו נראין, דלא פלוג רבנן, דאם נחלק בין מכונה למכונה כל אחד יאמר שהמכונה שלו כשרה ומותר להתגלח בה, ועל ידי היתר זה נבוא ונתיר את כל המכונות, ויצא מזה מכשלה גדולה לשלומי עמנו . . . וכל מי שיראת השם נוגע אל לבו יאזור חיל ויטכס עצות להנצל מספק איסור תורה ולא יעביר על זקנו לא מספרים כעין תער ולא מכונת גלוח ואפילו שער שעל השפה אין כדאי לגלח במכונה [ראה ס' הפ"ז ח"ב פ"א] . . . ואין כל הבדל בין מכונה למכונה דלא פלוג רבנן וכנ"ל . . . הראית לדעת שרוב הפוסקים אוסרים לגלח במכונת גלוח ומה עוד במקום שיש דרא דאורייתא, ולכן כל אחד ואחד יחיש מפלט לעצמו ולא יתגלח במכונת גלוח כלל, וכנ"ל ודו"ק היטב . . . (שו"ת שיח כהן – נסמן לעיל אות א').

2. "ועל כן לדעתי יש להתרחק מכל ההמצאות החדשות, שמחדשים בזה חדשים לבקרים, שהכל כדי שהסכין המחתך, יתקרב בקירוב היותר אפשרי להעור הפנים, כנזכר בהמכתבים של בתי תעשיות, אשר יש לחוש בזה מתרי טעמי לאיסורא כנ"ל . . . וצ"ע על ההתפשטות ההיתר" (שו"ת מנחת יצחק, ח"ד סימן קיג).

3. ראה ס' הפ"ז ח"ב פ"א, שמרן החזון איש פסק, שאין לחלק בין מכונה למכונה, שכבר עשה נסיונות במכונות שונות, והוה כתער, ויש לאסור בכולהו, ואין למכור שום מכונת גלוח – אפילו למי שמגלח בתער! – עיי"ש עוד עד"ז.

וכנ"ל – אנן מה נעני אבתרי!?

4. "ומחר ימציאו מכונה עם סכינים קצת יותר גדולים, עד שימציאו מכונה עם סכינים רגילים, המקובלים בידי עוברי עבירה, ומי יבחין אז בין זו לזו, ובין הבדל ממשי, להבדל שאינו עם נקבים, ואינו עומד אלא מתנונע, וכן הלאה" (שו"ת סופר המלך ח"א הל' עכו"ם סי' יג).

* * *

ונראה דיש ללמוד בעניננו גם מדברי הגה"ק מסאטמאר בספרו "ויואל משה" מאמר שלש שבועות סימן קמג (בנידון אחר):

"וכשהתחילה השערורי' בעולם בדבר המאשין מצות וה' פלוגתא בין החכמים מערכה מול מערכה, זה אוסר וזה מיתר וכאו"א כתב טעמו ונימוקו בכל פרטי העשיות של המאשין, אמנם מרן הקדוש בדברי חיים ח"א או"ח סי' כ"ג וכ"ד החליט לאסור מחמת טעמים כמוסים וכתב שמקובל מפי מו"ח ז"ל שבכה"ג אין לגלות הטעם אלא להחליט הדין, וכתב בהחלט שהוא חמץ גמור. ורבים תמהים מדוע לא גלה טעם ההלכה, והיו גדולים שחתרו להבין טעמו ונימוקו בסברות שונות. ולפענ"ד דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום א' כי בח"ב במאשין ציצית באו"ח סי' א' וב' כתב שא"א להתיר מאשין בשו"א כי אופני המאשין משתנים בכל יום, ואם יצא המאשין בהיתר יעשו גם מאשינען אחרים כמתכונתם באופן שבוודאי אסור, ומי יאמר להם דבר, כמו שאמרו בגמ' חגיגה אם יאמר לו חבר שלך טמא יאמר אדרבה שלי טהור ושליך טמא ע"כ חלילה להתיר מאשין במצוה דאורייתא יעיי"ש האריך, ומובן שטעם זה הוא גם במאשין מצות".

* * *

סוף דבר יש להדגיש, שהרוצים לחלוק בין מכונה למכונה, מבססים דעתם בעיקר אך ורק מבחינת החשש המבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"א אות ב (שמא נדחק הבשר לתוך הנקבים של הרשת), אבל לפי החשש שנתבאר שם אות א' (דמכונות לגילוח הזקן דזמננו אינן משיירות שיעור שער) – דבר הפשוט שהאיסור בתקפו עומד בכולהו.

באם אפשר "לתקן" ו"להכשיר" מכונות גילוח

ראה לעיל בסמוך בדברי הגאון ה"סטייפלער" דאין הבדל בין מכונה למכונה ובכולם אסור. וכן ה' חו"ד הגרש"ז אויערבאך כמ"ש נכדיו בשמו בס' "הליכות שלמה" על הלכות תפלה (עמ' יא בהערה 34): "ועל סוג מסוים של מכונת גילוח שנחלקו בדינה גדולי הוראה, אמר רבנו ספיקא דאורייתא לחומרא". וע"ע לעיל בסמוך בשמו שאין לסמוך על היתר בנדון מרבנים בדורות שעברו וכ"ד הגר"י קמנצקי כמ"ש לעיל מספרו שו"ת אמת ליעקב. וראה עוד לעיל בסמוך במכתבו של הג"ר ש.י. ניסים קרליץ: "פשוט וברור שאי אפשר להקל בשום סוג מכונה".

וכן העלה הגרב"צ הלוי ואזנר (בנו של הגאון בעל שבט הלוי) בקובץ אור ישראל (ניסן, ה'תשס"א) "מעתה, לפי מה שכתבנו דדעת כל הפוסקים שוה, שכל שמגלח סמוך לעור, עד שלא נשאר אף מקצת שער, הרי הוא נידון בתער ממש, מעתה הרי פשוט, דכל המגלח זקנו או פאת ראשו באחד ממכונות הגילוח דזמנינו, יה' מאיזה חברה שהיא, ובאיזה טכניק שהיא פועלת, בסכין אחד, או בשנים, ואפי' רשת מפסקת בין הסכינים לעור, מ"מ עובר המגלח בהם על ה' הלאוין דלא תשחית פאת זקנך, דמאחר שפעולת קיצוץ וחיתוך השער של המכונות, נעשה ע"י להט החרב המתהפך בה, אלו הם סכיני המכונה, השולטים על השער, ומשחיתים אותם עד קציהם האחרון האפשרי, סמוך לעיקרם ושורשם, כסכין גילוח ותער ממש, והכרת פני המגלח ענתה בו, שהרי הוא יוצא מתחת נקי כיום הולדו, פשיטא דאין לך תער גדול וחמור מזה, וחלילה לצרף שום קולא, ושום היתר בזה, כי מי יכחיש את החוש ואת המציאות, הנאמנים יותר ממאה עדים, וכמ"ש כהחת"ס והמהרש"ם, ובפרט שיש בידינו תוכן הפירסום של החברות הגדולות והידועות, שכולם פה אחד מפרסמים ומתפארים במעשי מכונותיהם, שהיא פועלת כתער, ומשוה למגלח פני נער . . .

"לאור כל האמור נמצינו למדים לדינא, שחלילה לשום אדם - אשר בשם ישראל יכונה, לגעת בזקנו או פאת ראשו במכונת גילוח, יה' מאיזה סוג, ומאיזה מודל שיהי, אחרי שהמכונות כהיום משחיתות ומכלות הכל, הרי תער גמור הם, [ועכ"פ ספק תער גמור לכו"ע], וכהכלל שלמדנו מהש"ס, שכל שאינו משייר כלום, הרי זה השחתה גמורה, וכדפשיטא להו להראשונים הנ"ל . . .

"וכן פסקו להדיא גדולי האחרונים . . . שיצאו ללחום בעוז ממש, כנגד המקילים לגלח בהם".

אף אם אין המכונה נוגעת בבשר - חייב כמו בתער

כל המכונות דזמננו - איכא ודאי איסור מה"ת

העיד בשם הגרי"ש אלישיב בקונט' סם חיים (מהדורה שלישית) עמ' יא: "אף אם אין המכונה נוגעת בבשר ולא נשאר באופן שאפשר להרגיש כל שיערה ושיערה בהעברת אצבע הרי זה איסור גילוח בתער מדאורייתא, ואין התיר שאין המכונה נוגעת בבשר, וההעברה צריך להיות מן הצד הנוגד מקום יציאתה אל צד יציאתה, ובהעברת אצבע ולא בלחיצה או שפשוף, וצריך דוקא שכל שיערה תבלוט מעל פני העור ולא כשראש השיערה שוה לעור, וצריך שהאצבע תרגיש כל שיערה ושיערה גם השערות הדקות והרכות, ואם יש שיערה או שתיים שלא נשארו כנ"ל ה"ז האיסור דאורייתא, ובדיקה רגילה של מישוש שערות במקום שמגלח אין בזה כלום שאין אדם יכול לדעת כמה שערות היו לו שם קודם שעתה לא מרגיש אשר בד"כ יש שערות שמתגלחות יותר ויש פחות וכגון שגולחו מזוית שונה או בשערות דקות ורכות יותר וכדומה והבדיקה תיתכן רק בבדיקה מיוחדת, וכדי להיות בטוח שיהי' מורגש כנ"ל גם אם ילחץ יותר צריך שבעת הבדיקה מרגיש שנשאר יותר מזה בכל שיערה, ולכן השערות שאין בכל מכונות הגילוח המצויות שמשאירים כך, וכפי שכתב מרן החפץ חיים בספרו על מכונות התספורת הידנית הישנה שהיתה בזמנו שהוא איסור תער דאורייתא לפיכך בזמנינו שכל המכונות מסירות הרבה יותר יש בהם ודאי האיסור דאורייתא".

וכ"כ הרה"ג ר' מרדכי גרוס (אב"ד חניכי הישיבות וחבר בד"ץ שארית ישראל) במכתבו בקונט' סם חיים (מהדורה שלישית) עמ' לד "בדבר מכונות גילוח המצויים עתה, נבדקו דגמים רבים, מחברות שונות, ע"י צוות ת"ח מורי הוראה, וע"י טכנאים מומחים, לכל אופניו (גם ללא סכין כפולה, ובלא הידוק המכונה וכו'), ונמצאו כי מגלחים לגמרי השער ומחליקה את עור הפנים למשעי, והוא מחמת דקות הרשת מתהדק הסכין על העור, ואף קוצצו בלא צירופו של הרשת, והוי בכלל איסורא ד'לא תשחית את פאת זקנך' (ויקרא יט, כז) 'ופאת זקנם לא יגלחו' (ויקרא כא, ה) שביארו חז"ל דהוא גילוח שיש בו השחתה (תו"כ שם פ"ו ה"ד; קידושין לה, ב; נזיר מ, ב; שם נח, ב; מכות כא,

א), ולא הוי בכלל 'מספריים', אלא בכלל 'תער' הן בתוצאותיו והן בפעולתו. וכבר אסרום גדולי הדורות שלפנינו, יעו' ספר 'חשמל בהלכה' פ"י, והדרת פנים - זקן, שו"ת שב ורפא ח"ב ס' מא, שהובא שם, אבל גם הדיעות שהתירו מטעמים שונים - במכונות המצויות כיום אסורים, וכדעת גדולי ופוסקי דורינו שליט"א הובאו בקונטרס 'סם חיים', וכפי ששמעתי כמה פעמים ממרן עט"ר הגרי"ש אלישיב [שליט"א], ונתבאר בקובץ תשובות (ח"א סי' לה) ובספר הערות למסכת קידושין דף לה, ב, וכידוע מליצת רבנו החת"ס זיע"א ד'הנסיון יותר ממאה עדים', ועל כן בירור הדבר והרא' הברורה מכרעת את ההלכה. ואשריכם שזכיתם לזכות את הרבים בפרסום הדברים ולהצילם מאיסורי תורה".

כן העיד הרה"ג ר' מרדכי גרוס (במכתבו הנ"ל הנדפס בקונט' סם חיים מהדורה שלישית עמ' לה) "גם הדעות שהתירו מטעמים שונים - במכונות המצויים כיום אסורים . . . וכפי ששמעתי כמה פעמים ממרן עט"ר הגרי"ש אלישיב שליט"א".

ובמכתבו מער"ח אלול ה'תשס"ג כתב הרה"ג הנ"ל (ונדפס בקונטרס הנ"ל שם עמ' י): "בדבר שאילת מע"כ לידע תשובת הוד מרן הגרי"ש אלישיב [שליט"א], כששאלתיו על השתמשות במכונות גילוח. - שאלתי בי"א לחדש אדר הראשון שנה זו, באיזה נוסח אוכל לומר בשמו על השתמשות במכונת גילוח, והשיב מאוד נחרץ דכשאינן וודאות שאפי' שיערה אחת לא תחתך אסור להשתמש, והוסיף את דברי החפץ חיים זי"ע בלקוטי הלכות ע"מ מכות, ואמר שא"כ ה' בזמנו בודאי מכונות של זמנינו זה שאין ודאות שנשאר שיער, ולכן אסור להשתמש בהם. (והוזכר מכונת גילוח מסויימת וכו', ואמרתי שכפי בדיקתי גם במכונה זו אין להשתמש)".

דיון ד. אם יש להתיר משום דיש להבחין ע"י מיקרוסקופ

תשובה:

הקדמה: ראה ס' הפ"ז ח"ב אות א', דיש מעידים דבמכונות החדשות ישנן המגלחות עמוק יותר מבתער, או עכ"פ כעין מעשה תער, וגם צמיחת השערות מתאחרת במכונה יותר מבתער. א"כ, גם ע"י זכוכית מגדלת א"א להבחין בשער (ואדרבה וכו'), ולפי"ז הנה טענה זו – מעיקרא ליתא.

1. "הנה יש שרצו להתיר גילוח במכונה מטעם שעיקרי ושרשי השערות [למטה משיעור דבכדי קריצת ציפורן, כמבואר בס' הפ"ז שם אות א] נשארים גם אחרי גילוח, ואע"פ שאינם נראים לעין ואינם נרגשים בחוש המישוש, מכל מקום יש להבחין בהם ע"י מיקרוסקופ או זכוכית מגדלת, וא"כ אין זה בגדר השחתה, ודימו את זה למה שדנו בספרי אחרונים לענין איסור תולעים (חכמת אדם בינת אדם כלל לח ס"ק לד); קשקשים לסימן דג טהור (תפארת ישראל ע"ז פ"ב מ"ב); גויל בס"ת (שו"ת דובב מישרים ח"א סימן א') וכדומה – בזמן שאינם נראים לעין אלא ע"י זכוכית מגדלת, עיי"ש (וראה "מועדים וזמנים" להגר"מ שטרנבוך ח"ב סימן קלד).

"אולם נראה, שבנידוננו הדבר תלוי באופן וצורת ההחלקה ביחס לתער, שאם חודו של תער אינה חותכת עיקרי השערות הללו מחמת קטנותם, א"כ בודאי יש לזה דין השחתה, אע"פ שנראה במיקרוסקופ וזכוכית מגדלת, שהרי התורה אסרה תער, אע"פ שהשאייר עיקרי השער, וא"כ בודאי אין להם שם שער אלא שם עור, משא"כ בזמן שהעיקרים הבלתי נראים גדולים במשהו מחודו של תער, באופן זה יש לדון אם משהו בלתי נראה זה יש לו שם שער או שם עור. עכ"פ במכונת גילוח משוכללת שהחלקה היא כתער ממש, אין לדון להתיר מטעם זה" (הגר"א וייספיש בס' שערי אליהו שער ו סי' מג אות יא). וראה ס' הפ"ז שם אות א'.

2. ואשר לסברא שאם נראה השער בזכוכית מגדלת, יש בו דין שער, לדעת המכשירים ס"ת שנראה בה שתי אותיות דבוקות ללא היקף גויל ורק ע"י זכוכית מגדלת נראה שאין דבוקות – נראה להגרש"ז אויערבאך שאין לסמוך על זה, ואין להתחשב בנידון זה אלא לפי ראות העין ולא בראי ע"י אמצעים המגדלים הראות¹. וכן כתבו נכדיו של הגרש"ז אויערבאך בס'

ח. ע"פ פגישה עמו ביום שלישי ו' תמוז תשל"א. נרשם ע"י הרה"ג וכו' ר"א וייספיש – ותודתי נתונה לו ששלח אלי העתק מרשימותיו.

"הליכות שלמה" על הל' תפלה (עמ' יא בהערה 34): "ובעיקר הגילוח במכונה . . מה שדנו עוד להקל באופן שנראה שער ע"י זכוכית מגדלת, אין לסמוך ע"ז, ואין להתחשב בנדון זה אלא לפי ראות העין ולא בראי' ע"י אמצעים המגדילים הראות. וע"ע להלן פ"ד סכ"ה".

3. "קשה לומר דכיון דיש מחיצה בין החלק הפנימי החותך לבין הבשר א"א שלא ישאר משהו מן השער והוא איננו נרגש בחוש ואף על פי כן די בכך להוציא מכלל השחתה, כי הדעת נוטה שכל דברי תורה אמורים הם בדברים המוחשים והניכרים ולא בבילתי ניכרים.

"וסברא זו יש להסמיך מהא דאיתא בש"ע יו"ד קצ"ח צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשון אינו חוצץ, ובב"י כתב שהראשונים חדשו דין זה מפני שני טעמים והביא בשם הרשב"א בזה"ל צבעים שע"י הנשים שעל השער לנוי יראה לי שאינן חוצצין לפי שאינן מקפידות בהן לעולם אדרבא חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי אע"פ שצבע זה פושט בכל השער ורובו אע"פ שאינו מקפיד עליו חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער ובבגד צבוע שאין הצבע כדבר הנוסף חוצץ הלא בעקרו של בגד אינו חוצץ שהרי מצינו טבילה לפרכת אע"פ שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני, ועוד יראה שאין ממשו של צבע בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע ולפיכך אינו חוצץ ואינו דומה לכתם שחוצץ שממש הדיו בכתב עכ"ל.

"וז"ל הט"ז שם בב"י סס"ז כתב בשם הרוקח וז"ל נראה אם אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחמה בבשר מעט זה אינו קפידא אע"פ שמעט נדבק בבשר עכ"ל, ומטעם זה דנתי להתיר באשה שטבלה ומצאה במקום אחד בגופה שחרורית במקום שנגעה בכותלי בית המרחץ שהיו שחורים מחמת עשן המרחץ שאינה צריכה טבילה שנית דדמיא להא שזכרנו והוא ק"ו דהא ידיה צריכין להיות נקיות יותר מגופה שידיה מגולות תמיד והיא מקפדת על נקיותם יותר מגופה ולא דמיא לדיו שחוצץ כמ"ש ריש סעיף ט"ו דהתם ממשה של דיו חוצצת משא"כ במראה שחרורית זה שאינו אלא לכלוך בעלמא.

"והבינו הח"א העה"ש והס"ט בדעת הט"ז דבטעמא דאין בו ממש לחוד סגי, והקשה עליה בסדרי טהרה מסוף סעיף זה בש"ע שכתוב שם וכן מי

שהוא צובע וידיו צבועות אינו חוצץ דמשמע אם אינו צובע חוצץ אע"פ שאין ממש בצבע, והקשה עוד מדברי הפרישה, והב"ח ומדברי הרוקח עצמו המובאים במע"מ דמבואר מהם דמתיר משום דאינה מקפדת על דבר מועט.

"אבל תימה דלא הזכיר דברי הש"ע בהלכות נט"י (סי' קס"א) המראין להיפך דאיתא שם בזה"ל היה אחד צבע והיו ידיו צבועות אין הצבע חוצץ על ידיו אע"פ שיש על ידיו ממשות של צבעונים לא היה צבע אם היו ידיו צבועות ויש ממש הצבע על ידיו הרי זה חוצץ עכ"ל. וגם זה הוא מלשון הרשב"א בת"ה שם, הרי נשמע דאם אין ממש בצבע אינו חוצץ אע"פ שיש עליו קפידא וכן איתא בקצש"ע ובמ"ב איתא גם לענין שחרורית.

"אלא פשר דבר נלענ"ד דסברא זו דאין בו ממש רפיא בידן דמפרכת ליכא למיגמר אלא חדא מתרתי או דברוצה הצבע נחשב כגוף הדבר ואינו בכלל רובא דאינו מקפיד או דבאין בו ממש אינו חוצץ נמצא שמסופקין אנו בשניהם לפיכך קמחמרינן לענין טבילה דעיקר חציצה מן התורה ואין לסמוך על סברא דאין בו ממש לחודא אבל בנטילת ידיים מקילינן כדבעלמא.

"מעכשיו בא הט"ז ולמד מדברי הרוקח דאם יש לצדד דאינה מקפדת על השחרורית אז יש לצרף להיתר את הסברא דא"ב ממש דהוי כס"ס, ולפ"ז מדויק מה שעשה הט"ז ק"ו מידיה לגופה דאי היה דעתו דבא"ב ממש לחוד סגי מה בא להרוויח בק"ו לענין קפידא.

"לפי דרכנו למדנו דיתכן דדבר שממשו פחות מכדי הרגשה נדון במי שאינו שהרי בודאי יש איזה ממשות של משהו בשכבת הצבע וכ"ש בפחם שהרי הוא מתקבץ לעשיית הדיו.

"וגם יש ללמוד דבר זה מסוגיין דחולין (יא.) דאמרינן מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא וכו' עד אתיא מרישא של עולה דאמר קרא ונתח אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים וניחוש שמא ניקב קרום של מוח לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ממאי דילמא דפלי ליה ובדק ליה ע"כ, וקשה דשמא יש שם נקב קטן עד כדי כך שאי אפשר לראותו דלא מסתבר לומר דזה אינו באפשרות כלל וא"כ א"א לדעת בודאות שאין שם נקב ושוב מוכח דסמכינן ארובא אלא ודאי דכל שא"א לראותו או להרגישו באחד מן החושים כמאן דלית' דמי, והא דבצבע שאין בו ממש ספיקא הוה י"ל דהתם אע"פ שאין בליטתו נראית דהיינו ממדו השלישי כיון דשני ממדיו דהיינו השטח

נראין יש להסתפק אם הוא בכלל דבר המורגש אם לאו משא"כ בדבר שאינו נראה כלל.

"ומצינו זה הכלל בפירוש הרמב"ם למ"ד בפ"ד דנגעים דתנן אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת מפני שאין בו ממש ובפיה"מ ז"ל וכאשר היתה הבהרת כגרים מצומצם ובה שער שחור ושער לבן הנה הוא יטמא לפי ששיעור הנקב אשר יצא ממנו השער מעט מזער ואין לו שיעור מוחש עד שימעט השיעור"ט.

[עוד בענין זכוכית מגדלת מבחינת ההלכה, העירני ח"א מ"ערוך השלחן] יו"ד סימן פ"ד ס"ק ל"ו. ובתפארת ישראל למס' ע"ז פ"ב מ"ו:

"ול"מ היה נ"ל דכל שאין נראה בלי זכוכית לא נקרא קשקשת, דצריך שיהי לבוש [כנדה דנ"א ב'], וזה אינו רק נקודה קטנה שלא שלטה בו העין, וודאי לא נקרא לבוש. תדע דב' שערות של קטנה שתחשב על ידן כגדולה, שצריך שיהיה כדי לכופ ראשן לעיקרן, וכי ס"ד דבנראין בזכוכית המגדיל שהן גדולים כך, תחשב גדולה. או האוכל חתיכת חלב שנראה בזכוכית המגדיל שהוא כזית, וכי ס"ד שיתחייב. וכ"כ בשיעור ד' מינין בלולב, ובכל אותן האיברים שבבהמה שיש שיעור לנקיבתן ובשאר שיעורים, לא ס"ד שנלך בתר השיעור הנראה בהזכוכית הנ"ל, דכל מה שנראה כך אינו באמת כפי שנראה, והתורה אמרה לנו רק לסמוך על הדבר הנראה בלי זכוכית. ולא דמי כלל לעובדי דמייתי הש"ס הכא [ל"ט א] יע"ש. וכן אנו רואין [בהאאל] קשקשים קטנים בזכוכית המגדיל, וכי ס"ד להתירו ח"ו משום זה. ע"כ יפה כתבו רבותינו שישתקע הדבר ולא יאמר התירו".

הערה: נוסף על כל הנ"ל – ועיקר – הרי אנו רואים שכל גדולי הדור שאסרו העברת הזקן ע"י מכוונות גילוח התעלמו מטענה זו.

דיון ה. אם יש להחשיב ההפסק הדק שבין הבשר והסכין להפסק

תשובה:

שו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן קיג אות א':

" . אמנם חלילה לי לעורר קטרוג על אהב"י שנהגו היתר – הגם דלמעשה פשוט, דיש לאיש ירא וחרד לחוש לכל זה – וי"ל שסמכו על הסברא שכתב הגרצ"פ [פרנק] ז"ל (נדפס בפרדס תש"י סי' נ"ה, ואח"ז נדפס תשובה זו בטורים החדשים באה"ק . . .), דיש לדון, דמכיון דעצם הסכין, אינו פוגע ולא נוגע בבשר, מפני שיש הפסק דק ביניהם, א"כ אין דינו אלא כמספרים כעין תער, שאינו עובר בל"ת דגלוח הזקן עיי"ש – וצ"ל דס"ל, כיון דעכ"פ נשתארו שערות כל שהוא, אף יהי' באופן, שאין בהם משום גלוח בתער, ליכא משום השחתה בהמספרים, ודלא כסברא נכונה של החתם סופר [לעיל אות א'] וגם י"ל דלמ"ד דלא נכלל בהא דמתני' (דנדה) הנ"ל [לעיל בה"מבוא], יש איסור תער, אף בכל שהוא ממש – והחתם סופר ג"כ לא ברירא לי' אחרת, אלא שכתב ממ"נ, וכ"ז בנוגע להגלוח בתער, אחרי גלוח במספרים, אבל במספרים בעצמן בלא הגלוח שאח"ז, הספק במקומה עומדת, דדלמא יש גלוח אף בכל שהוא, ממילא ליכא משום השחתה במספרים, והבן.

"אמנם פשיטא דכ"ז לא שייך במכונות שמורידים השערות עד קצה האחרון שבאחרון, באופן שמחליק עור הפנים לגמרי, די"ל דהיינו תער ממש, שיש בו גילוח והשחתה, ולא רק מספרים כעין תער . . . ותרי טעמי איכא בזה, א' משום דהפסק דק כזה לא נחשב להפסק, ב' דיש לחוש, שהסכין המגלח נוגע בעור הפנים עצמו, כחששת המומחה של חברת הקונים כנזכר בראש דברינו – וגם הגרצ"פ (פרנק) ז"ל מודה בזה, כאשר תנא והדר מפרש בתשובתו הנדפס בספר חלקת יעקב שם [מובא לעיל אות א'ב], שכתב, דבמכונה שהנסיון הורה שמגלח למשעי, י"ל דהיינו תער . . .

וראה לעיל דיון ב' עוד משיטת הגרצ"פ פרנק.

עוד [ועיקר] כתב בשו"ת מנחת יצחק שם:

"וחזיתי בספרים של גדולי האחרונים בתקוה למצוא סמך למנהג העולם להקל, אבל לא רק שלא מצאתי . . . היתר, אלא כתבו בפירוש להחמיר . . .

הגאון החזון איש ז"ל . . הגאון החפץ חיים ז"ל . . וכנראה דלא נחשב להו ההפסק דק שבדקים בין הבשר והסכין המגלח להפסק, והוי גלוח והשחתה, ומובן הדבר ביותר, לפי דברינו הנ"ל.

ובמיוחד יש להעיר עוה"פ מהמובא בס' הפ"ז ח"ב פ"א אות א', דיש מעידים דלמרות ההפסק דק בין הבשר והסכין, עכ"ז יש מהמכונות החדשות המגלחים כתער ממש או אפילו עמוק יותר מבשער, וגם צמיחת השערות מתאחרת במכונה יותר מבתער.

וראה גם שו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד, דיש מתירין לגלח במכונה משום שיש רשת המכסה את להב הסכין, ואין הסכין מגיעה ממש עד עור הפנים, ולכן זהו רק כעין תער שזה מותר בזקן, אבל החפץ חיים בלקוטי הלכות פ"ג דמכות חושש בזה לאיסור תורה, ושכן ס"ל למרן החזו"א לאסור במכונה כתער, וסיים "ונראה למעשה שאין להתגלח במכונה, שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין . . ועיין בר"ן (סוף יומא) ששני לאוין חמורים כאיסור סקילה".

הערה

ואפילו את"ל דיש צד לומר שאין במכונות הגילוח איסור תער דאורייתא – היפך פסק דין ברור של כל הנך רבוותא הנ"ל גדולי רבותינו אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים – הנה מ"מ עדיין נשארת מכונת הגילוח באיסורה, מכמה בחינות הלכתיות:

א. לפי כל דעות האוסרים העברת הזקן שלא בתער, ובמיוחד ע"י מספרים כעין תער במכ"ש שאסור לגלח במכונת גילוח. (ריכוז הדעות בזה – ראה ס' הפ"ז ח"ב פ"ב).

ולהעיר מהנ"ל ב"דיון" ב"ג, דאיך נבוא ונתיר את מכונת הגילוח, דאפילו במספרים – יש חשש דאורייתא, וספק דאורייתא לחומרא.

(וראה ס' הפ"ז שם בהמובא מדברי שו"ת אגרות משה, ושם ח"ג: "טענה ומענה" א' אות א', וב"דברי סיום" לשם).

ב. לפי כל דעות הסוברים דאסור להעביר הזקן אף שלא בתער משום הלאו ד"לא ילבש גבר שמלת אשה" (ראה ס' הפ"ז ח"ב פ"ג) – מכש"כ שאסור במכונת גילוח, כי במספרים יוכל עוד להיות ניכר מעט מהשערות, אבל

ע"י המכונות אין עיקרן ניכר, וא"כ כל טעמי האיסור שיתבארו שם שייכים במכונות – ביתר שאת ויתר עז.

ג. לפי כל דעות הסוברים דאסור להעביר הזקן אף שלא בתער משום איסורי חקות גויים (כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ד) – מכש"כ שאסור במכונות גילוח. (וע"ד הנ"ל ראה באות הקודמת גבי לא ילבש גבר וגו').

ד. לפי כל דעות הסוברים דיש לאסור העברת הזקן אף שלא בתער משום סייג ומיגדר מילתא (כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ה) – מכש"כ שאסור במכונות גילוח, שהרי מראיתו של המשחית זקנו ע"י מכונה דומה לאלו המעבירים זקנם בתער יותר מאשר המגלחו במספרים.

ה. לפי כל דעות הסוברים דיש לאסור העברת הזקן אף שלא בתער משום חשד ומראית עין (כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ו) – מכש"כ שאסור במכונות גילוח. (וע"ד הנ"ל ראה באות הקודמת גבי סייג ומיגדר מילתא).

ו. לפי כל דעות הסוברים דיש לאסור העברת הזקן אף שלא בתער משום טעמי המצוה (כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ז) – מכש"כ שאסור במכונות גילוח. (וע"ד הנ"ל ראה באותיות הקודמות).

ז. באותן מקומות שיש לאסור העברת הזקן אף שלא בתער משום "אל תטוש תורת אמך" (כמבואר בס' הפ"ז ח"ב פ"ח) – ה"ה במכונות גילוח.

ח. כמפורט בס' הפ"ז ח"ב פי"ג ופי"ט.

ט. ראה בס' הפ"ז ח"ג: "טענה ומענה ב' – שלפסק דין בעלי הזוהר וגדולי המקובלים, האוסרים העברת הזקן בכל אופן שהוא – יש תוקף הלכתי ממש בנדו"ד.

דיון ו. אם יש מקום להקל מטעם דהמכונות הוי בגדר "כתישה" ו"טחינה", ולא "גילוח" למ

דיון ו. אם יש מקום להקל מטעם דהמכונות הוי בגדר "כתישה" ו"טחינה", ולא "גילוח"

תשובה:

א'.

תשובת הג"ר שמואל הלוי ואזנר

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון מאיר, בני-ברק

מח"ס שו"ת שבט הלוי, ושי"ס

... ואין להתעקש שהוא בגדר כתוש ולא בגדך חתוך, כאשר עלה בדעת איזה בני תורה אשר רמז כב' במכ"ל הנ"ל דכל המודלס שראינו ונפוצים בעולם חותכים ע"י מהירות התנועה של הסכין בפגישתו עם שכנגדו וע"י יסוד זה נבנה כל מציאות הזה וא"א לחלוק על מה שבהיר כשמש. ואפילו ימצא מיעוט מציאות אחרת אשר לא ראינו, מי יכניס עצמו לזה, וקורא אני ע"ז מש"כ בחתם סופר שם בסו"ד דהיום יתירו זה וימשך שיתירו גם את האסור מדאורייתא גם לפי דבריהם. ומכ"ש דלפי ענ"ד כל התפיסה הזאת של מעשה כתוש היא תפיסה מוטעת במציאות הדברים [וע"ע פסחים ל"ז ע"א : יאמרו וכו'] יא' ... יב'

שוב נדפס שו"ת שבט הלוי חי"א סימן קצח -מעש"ק וירא תשס"ו, ושם:

"וגם הגאון אגרות משה שרצה להקל במכונה דעכשיו לא חלק על יסוד הנ"ל אלא שהמציא סברא דאינה חותכת כלל, אלא עושה פעולה של הכאה [כתישה], וסברא זו אינה נכונה ולא נתקבלה, וזה גם הטעות שלכם בסוגית מס' נזיר שהקשה כבודו, וע"פ יסוד הנ"ל האמיתי ל"ק כלל"

י. לתועלת המעיינים, ציינתי איזה מ"מ והערות על החומר דלהלן - מ. וו.

יא. עייג"כ ס' הפ"ז ח"ב פ"ה ("סייג ומיגדר מילתא") אות א-ב.

יב. לשון תשובתו בשלימותה נדפסה בפתחת החיבור בס' הפ"ז ב"הוספות" ל"מכתבי הסכמה, המלצה וחוו"ד".

"גם מה שרצו לחדש, שמכונות אלו רק תולשים, או כותשים השער, כל השומע יצחק להם, וכבר דחו לה א"א מו"ר הגאון שליט"א בשבט הלוי (שם) ושאר גדולי הדור, עד שלא מצאו לנכון אף להתיחס לחילוקים ודברי הבל אלו, הבאים לבטל לאוין דאורייתא במחי יד, ובפרט שהחוש והמציאות יכחישום, מה לנו יותר מעדות נחתום על עיסתו, הלה המה יצרני המכונות, שהם עצמם מתפארים ומפרסמים, שהגילוח במכונות שלהם נעשה ע"י סכיני המכונה, ותוצאותיו, שכל המקום אשר תדרוך כף רגלי המכונה, השחת ישחיתו, עד שלא תשאיר, אף זכר ורושם קל מזקנו, מי יכחיש כל זאת, הלא זו היא כל עיקר מטרתם, להשוות למגלח פני חלק - כפני אשה ותינוק, כל המוסיף להשחית ולהחליק, ה"ז משובח" (מאמרו של הגרב"צ ואזנר בקובץ "אור ישראל" כג עמ' סב-סג).

ב.

שיטת הגרש"ז אויערבאך

שוב נדפס תשובתו של הרה"ג ר' פסח אליהו פאלק (מח"ס שו"ת מחזה אליהו) בקובץ "עם התורה" (מהדורא ה' חוברת ט' תשע"ח - י"ל ע"י צעירי אגודת ישראל ארה"ב) ושם: "ובנוגע להצד שהסכינים שבמכונה אינם חדים והם פועלים בדרך טחינה מחמת מהירות הנגיחה על השערות ואינו חיתוך כסכין וכידוע בשם האג"מ זצ"ל. ע' שבט הלוי הנ"ל ח"ד סי' צ"ו שלא קיבל צד זה ע"ש ד"ה ואין להתעקש. וכן לא קבלוהו הרבה גדולי עולם וגם הבתי חרושת שמיצרים המכונות אומרים שהן כן חדים ועובדים בדרך חיתוך. וכן שמעתי בעמצי מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שתמה מאוד על שהוצע הצד הזה".

ג.

שיטת הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות

ולאחרונה הנה דן בזה גם בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד, ושם מבואר ששמע בשם הגרמ"פ זצ"ל שדעתו דכיון שבתער ה"ה משחית בחיתוך הסכין, לכן כל שמשחית השערות שלא בדרך חיתוך אף אם דרכו בכך אינו דומה לתער ומותר, והיום יש מכונות גילוח שהסרת השער נעשית

ע"י טחינתו (שסכין אחד דוחק השערות ע"ג הסכין השני ומשפשפם עד שנטחן ונופל), וע"ז כתב השו"ת תשובות והנהגות: "וד"ז צריך בירור מקיף במציאות, וכל זמן שלא נתברר ראוי לחשוש שאסור, שספיקא דאורייתא לחומרא. וכן גוף הסברא להתיר אינה מוכרחת ושפיר י"ל שכל דבר שרגילים להשחית בו השער הוא בכלל תער (ורק מלקט ורהיטני שאין הדרך להשחית בו מותר), ואכמ"ל וקשה להקל באיסור תורה. ונראה למעשה, שאין להתגלח במכונה, שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין".

ד.

תשובת הגאב"ד קאשוי

רפאל בלום

ראב"ד ור"מ דק"ק קאשוי יע"א

אורוונינגטאן, ניו יארק יע"א

. . . (א) הנה כת"ה כתב במכתבו שיש שרוצים לחפש זכות להמשתמשים במכונה זו, כי אין נעשה ע"י הסכינים בדרך גילוח, רק טחינה וכתישה, והוי רק השחתה בלא גילוח, כמו מלקט ורהיטני - את"ד. הנה חקרנו כאן אצל שלשה פּעקטאר"י (פאבריקע"ן) גדולים, וא' מהם סמוך ונראה לגבולנו, וכולם בפה אחד שחקו וצחקו על זה, ואמרו בפה מלא שהגילוח נעשה ע"י הסכינים שעובדי' במהירות נפלאה והשערות נחתכים על-ידי הסכינים, ואח"כ כשכבר ניטל אז יש שם מה שטוחן השערות, כדי בקל לנקותם אח"כ. ושלח א' מהם הפנים והם ששה סכינים קטנים העובדים לגלח השערות ואי"ה אשלחנו לידי כת"ה. על כן הדבר ברור כמו שכתבתי בתשובתי שהוא תער ממש, כיון שמגלח עד עקרו, ולא הוי כעין תער, רק תער, כמ"ש הגר"ש ז"ל בנוב"י ומרן החת"ס, כאשר כתבתי שם, וכן כל קדושים עמהם בסברא זו . . .^י

[הוספה לאח"ז]:

ובמה שיצאו איזה אנשים לערער בענין השעווע"ר - עלעקטע"ר

יג. לשון תשובתו בשלימותה נדפסה בפתיחת החיבור של ס' הפ"ז ב"הוספות" ל"מכתבי הסכמה, המלצה וחוו"ד".

שערמאשיין, כי מד' תרומת הדשן (סי' רצ"ה) מוכח דאינו אסור רק כשהתחתון חדוד, וממילא לא הוי כתער במאשיין הזה. - הנה זה לשון התה"ד שם: "כתב בגליון תוס' ריש מס' שבועות וז"ל יש נזהרין כשמספרים במספרים שאין עושין בתחתון כלום אלא בעליון, כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון שמא אירע שלא יחתוך זוג העליון אלא בתחתון והוא כמו תער עכ"ל. והנה קשה מאוד להיות נזהר בדבר זה. אמנם נראה דנכון ליזהר שלא יספר פאת הזקן במספרים שהוא חדוד מאוד, דליכא למיחש שיחתוך התחתון ולא העליון אלא כשהוא חדוד מאד. אבל אם אינו חדוד אי אפשר לתחתון בלי דבוק העליון", עכלה"ק של התה"ד. הנה דבר זה נמצא גם בריטב"א מכות (כ' ע"ב ד"ה ת"ר): ועוד אמרו בתוספות, כי גם במספרים יש ליזהר מפני שהזוג של מטה משחית כתער, ואמרו כי הרב רבינו יעקב מקוצי ה' אומר להספר הזהר שלא תנוד זוג של מטה, עכלה"ק.

הנה ביאור ענין זה"י עי' רמב"ן ז"ל מו"ק (י"ז ע"ב) שכ' שם באורך דתער הוא המשחית לגמרי, ובלשון תורה הוא תער ובל' תרגום "מספר" ל' יחיד שהוא כסכין, ובל' רבים מספרים הוא זוג שיש לו שני זוגין וזה אינו משחית לגמרי, והמתגלח ורוצה להשאיר קצת שער אז אין דרכו בתער רק בזוג ע"ש באורך דבריו שם ונחלק על רבי' האי גאון ז"ל ואכ"מ^{טו}. עכ"פ זה ברור דמספרים על ידי שיש לו שני זוגין א"א לו לגלח ולהשחית לגמרי, לא כן באם הוא ביחידות כסכין אז ע"י חדודו משחית לגמרי. ועל כן הזהירו תוס' וה"ר יעקב מקוצי ז"ל שאם ינוד רק התחתון ולא העליון א"כ כל הגילוח נעשה בצד התחתון והוי כסכין יחידי דהוי תער ממש. - ובא התה"ד לבאר דחשש זה שייך אם התחתון חדוד לא כן אם אינו חדוד אז א"א שיגלח השער לגמרי כמובן.

נמצא בנ"ד בעבודת השעווע"ר אשר דיברתי בע"פ עם המנהל של הפאבריק, וגם ראיתי בעיני המכונות, שהסכינים המיוחדים חותכים, ויש עליו הכיסוי (שלא יפצע עור בשרו) ויש בו נקבים, וע"י מהירות המאשיין נכנס השער והסכינים חותכים עד השורש, ובמילא אין כאן שום דמיון להתה"ד, שהמספרים שבימיו השאירו שיעור קטן של שער, כיון שהתחתון

יד. ברור וביאור שיטת תה"ד כו' - ראה ס' הפ"ז ח"א ערך "תרומת הדשן" (עמ' קכח ואילך).

טו. ונת' בתשובתו הקודמת - נדפסה ב"הוספות" ל"מכתבי הסכמה כו'" בפתיחת ס' הפ"ז.

מפסיק בין העליון להבשר, ובמילא נשאר שער ואינו סמוך לבשר ממש. והשעווע"ר של ימינו, שראיתי וחקרתי ע"ז כנ"ל, מה שנקרא תחתון הוא מלא נקבים, ואינו מגין כלל על השער. ונמצא דבאמת הסכין שעליו הוא התחתון לדינא, ולא נשאר כלום מן גודל השער, וא"כ זהו תער ממש. וגם אמר לי המנהל, דכל מציאות המכונות הוא באופן זה. ולפי הרמב"ן שהבאתי, סכין שמגלח ומשחית זה תער. וזה ג"כ כוונת הפסוק בתנ"ך (ישעי' ז') "גלח . . . בתער השכירה". ואפילו אם יש איזה מכונה שאינה חדוד - היפך מה שאמר לי איש הנ"ל - אין רא"י מהתה"ד שבימיו כל המספרים השאירו קצת מגודל השער. וכ"ז ברור לכל איש ישר הולך. נמצא דאדרבה, המערערים הביאו כהאי עורבא דמייתי נורא לקינייט¹.

והנה בל' רבינו החת"ס בת' [חאו"ח] קנ"ד וז"ל "דהרי תער לא כתיב בקרא אלא לא תשחית, וחז"ל אמרו [מכות כ"א] אין גלוח שיש בו השחתה אלא בתער ולא במספרים, וא"כ ממנ"פ, אי נימא דשערות הנשארים אחר גלוח הזוג הוי כמאן דלית', הרי השחית והיינו בתער ולא במספרים כעין תער אלא תער ממש שהרי גילח והשחית", ע"ש היטב". הרי דחת"ס נקט לפשיטות דאפי' נשאר קצת שער וגילח בזוג כדרכו ולא בתחתון, עכ"ז הוי תער ממש, וזהו בנדון שלו שפלפל על מעט שער אם נקרא שגילח. נמצא דאין חילוק בין חדוד לאינו חדוד. - עכ"פ בנ"ד אשר ממש לא נשאר שום שיעור שער, א"כ הוי להחת"ס תער ממש, אפילו ה' המציאות שהשעווע"ר יגלח בשניהם ולא בתחתון לבד. וק"ו בן בנו של ק"ו אשר השעווע"ר עובד רק בתחתון, והם מחודדים, איך יעלה על הדעת לומר שאין זה תער. ולהביא מהתה"ד בנ"ד, זה רק דברי חלומות. ועי' בנוב"י (סי' פ"א) אשר פשיטא לי' אפילו באבן מחודד הוי תער ממש כיון שמגלח הכל, וכ"ש בנ"ד. ולא הבנתי איך איש ישר הולך אשר יש בו קצת ריח תורה יוכל להכחיש את כל זה.

ואפילו לפי דבריהם שחושבים שאין זה תער ממש, הלא כ' התה"ד שם דבתחתון מחודד צריך לזיהר ולא לגלח, ובנ"ד הלא כל התחתון מחודד ממש, דמה שהם קוראים תחתון, הוי באמת רק כיסוי, ולדינא אין נ"מ ממנו, ואיך אפשר להתיר לכתחלה.

טז. ראה ב"ר מה, טו [יט]. ופי': "משל לעורב שהביא אור [אש] על קנו כדי להתחמם בו - וקנו נשרף בו" (מת"כ שם).

יז. ביאור שיטתו בארוכה - ראה ס' הפ"ז ב"מבוא" החיבור.

ובאמת אני משתומם שעות איך החי יכול להכחיש את החי"ה, דברי רבותינו ראשונים ואחרונים בזה . . .

ה.

תשובת הג"ר יעקב חיים סופר

יעקב חיים סופר

רחוב רבינו גרשום 26

ירושלים ת"ו

בס"ד. ח"י סיון תשל"ח. ירות"ו

לכבוד מעלת ידידי הרב החו"ב וכו' כמוהר"ר משה ווינער שליט"א מח"ס הנפלא במינו הדרת פנים - זקן.
שלו' וברכה וכט"ס באהבה,

. . . אודות שאלתו במה שטענו קצת שהגילוח במכונות החדשות לא הוי בגדר גילוח והשחתה דאסרה תורה, אלא הוי בגדר "כתישה" ולפיכך י"ל דשרי וכו' וכו' - והנה אף שאני איני כדאי מכל מקום לענ"ד נראה דאין כאן אלא שינוי השם גרידא ותו לא, והמוחש לא יוכחש, ומכל גדולי רבותינו שאסרו למכונות הנ"ל סתירה יוצאת לסברה מחודשת זו, ויש לתמוה על הרוצה לסמוך על חילוקים כל דהו באיסורי תורה, צא וראה מ"ש הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובותיו ח"ה (סי' מ"ד סד"ה ואולם) "ובכל זאת מסתפינא להקל מסברה באיסור תורה, וכבר כתב הר"ן ז"ל בתשובותיו דאין לסמוך על סברות באיסורי תורה", ע"ש, והדברים ק"ו ומה אם שר התורה ועמוד ההוראה הגאון האדיר מהרש"ם זלה"ה שסברתו תורה היא, לא רצה לסמוך ע"ז באיסורי תורה מה נענה אנן והכיצד יתכן לסמוך על סברה כח"ט השער"ה, ועיין לגאון מופה"ד מהרש"א אלפנדרי ז"ל בפסק השמיטה בשו"ת הסבא קדישא ח"א (חיו"ד סי' כ"ב דע"א ע"א) שכתב "ומה מאד יש להפליא על דבריו אלו דסמך על דעתו, דאפילו הראשונים אשר לבם פתוח כפתחו של אולם ונהרין להו שבילי דכולי תלמודא וכל דברי הגאונים כמאן דמונחי בכסתייהו וכל רז לא אניס להו וקיימו מה שאמרו ז"ל אדם כי ימות באהל,

חשו לדברי מי שקדמם ולא סמכו על דעתם הרמה, כ"ש אנן יתמי דיתמי שנסתמו מעיינות החכמה, ושר של שכחה מצוי, ולית לן כאצבעתא בקירא בסברא שנסמוך על דעתינו, ע"ש, וראה מ"ש הגאון מהריא"ז ענזיל ז"ל, תלמידו המובהק של רבינו הגאון בעל קצות החושן, בתשובותיו (סי' צ"ד דפ"ד סע"ב) "וכלל זה יהיה מסור בידך שאין אנו רשאים לחדש דין והלכה מסברתנו העניה והדלה, כי אם לפרש את דברי הפוסקים הקודמים לנו וכמו שאמר התנא האלוקי לריב"ב אם לקיים דברי חכמים וכו' חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים (עיין נגעים פ"ז ופי"א) איברא אנן יתמי דיתמי חלילה לנו להרים ראש ולפצות פה נגד פסקי רבותינו הפוסקים ראשונים ואחרונים, והדבר הקשה לנו נתלה בחסרון דעתינו וקוצר השגתינו שהוא האמת". וכתב הג"ר יהודה עייאש ז"ל בשו"ת בית יהודה ח"א (חא"ח סי' ה' ד"ה ואחרי) "ומנין לנו להמציא דין חדש מדעתנו בלא סברה וראיה", והגאון מסזלאב ז"ל בשו"ת שם אריה ח"א בתשובות שבסוה"ס (ס"ס י"ג ד"ה כעת) כתב ע"ד הג"ר יונתן ז"ל בכריתי ופלתי וע"ד הגאון שואל ומשיב ז"ל, וזל"ש, "ואין בכח האחרונים לחדש דבר כזה ולהכשיר מסברה בלא ראיה מן הראשונים" ע"ש, וע"ע לו בספרו ערוגות הבושם (דף קס"ז ע"ג). ורבינו החתם סופר ז"ל בחידושיו לכתובות (דף ב' ע"א) כתב עד"ק של הגאון ישוע"י ז"ל "ולא נהירא לחדש מה שלא שיערו אבותינו הראשונים ז"ל", ועמ"ש בשו"ת הגרא"ל צינץ ז"ל חאה"ע (סי' כ"ב דף מ"ד ע"ג), "ואם נפרש כן, זו קשה מן הראשונה ששום פוסק לא חלק בכך, ואין לבדות חדשות נגד משמעות כל הפוסקים והמפרשים ז"ל". וע"ע לו ז"ל בשו"ת משיבת נפש מהדו"ת (ר"ס ב') שכתב "קשה לחדש מילתא דלא רמיזא בש"ס כלל", וכבר כתב כן בתרומת הדשן (ס"ס ט"ז) דקשה מאוד לבדות חילוקים מן הדעת שאינם רמוזים בש"ס ובפסקי הגאונים ז"ל, והביאו מרן הב"י ז"ל באו"ח (ס"ס ק"ג) ע"ש, ועיין לש"ב הגרע"א סומך ז"ל בס"ה זבחי צדק ח"ב (עמוד פ"ד) שכתב "אין אנחנו יכולים להמציא חילוק מדעתנו אם לא שיש לזה גילוי מדברי הפוסקים" ע"ש. וכ"כ הגאון בעל אוה"ח הק' ז"ל בספר פרי תואר (סי' צ"ח סק"ה) "ואין לנו לסמוך על דעתנו נגד הראשונים במילתא דסברא זולת בראיה והוכחה ברורה, כי בערך הסברה סברתם גדולה ונקראת סברה משא"כ דעתינו" ועע"ש, ועיין לגאון מהרש"ק ז"ל בשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ק (סי' קט"ז דמ"ו ע"ב) שכתב "אך מה כוחינו ומה גבורתנו לחלוק על משמעות הפוסקים דמשמע

להיפך", ועיין בישועות יעקב חאה"ע (סי' כ"א, דכ"ז ע"א ד"ה והוא) בדברי הגאון נכד המחבר ז"ל שכתב "חלילה לפרש פירוש חדש אשר לא שערו רבותינו ז"ל להקל, כנגד דעת כל הפוסקים דאסרו גם בכה"ג", ובשדי חמד אספ"ד (מע' ה' אות ט"ו ד"ה וכתב) כתב "סברה שלא נמצאת בפוסקים קשה לחדש מדעתינו", ועיין לגחיד"א ז"ל בעין זוכר (מע' א' אות ט"ז) שהביא משם הגאון מהר"י הלוי ז"ל בתשובותיו (סי' ס"ב) שאין להוציא דין מסברה רק צריך לבקש סמך לזה מהגמרא או מהפוסקים ע"ש, והגאון מהרש"ם ז"ל בספר עין הרועים (דצ"ח ע"ב אות ב') הביא כן מירושלמי ערוך פסחים (פ"ו ה"א) כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, ופירש בקרבן העדה שאין לו ראייה או קבלה מידו ע"ש, וע"ע לו בתשובותיו ח"א (סי' רט"ו) שכתב "וגם בלא ראייה אין בידנו לחדש מה שלא נאמר בש"ס ובפוסקים ראשונים", ובשו"ת דברי מלכאל ח"ה (סי' ז' ד"ה והנה) כ' "וחלילה לנו לחדש דבר שלא נזכר בפוסקים הראשונים" ע"ש, וע"ע בשו"ת רלב"ח (ס"ס ל"ז) ולתלמידו בשו"ת רשד"ם חאה"ע (סי' קכ"ח ד"ה והנה על) ולגרי"ש נתנזון ז"ל בשו"ת שואל ומשיב רביעאה ח"ב (סי' כ"ט ד"ד ע"ד) ותהלה לדוד ח"ב הל' שחיטה (סי' ב', ד"ג ע"א) ועוד.

ובס"ד הארכתי מעט להראות שחלילה להכריע ולפסוק במילי ואיסורי דאורייתא מכח סברה גרידא בלא שום ראייה מהימנא, והדברים ק"ו ומה אם רבותינו הנ"ל זיע"א שהיו גאוני עולם ומצוקי ארץ וסקרו בסקירה אחת את כל התורה ושלטו בכל מקצועות התורה וכל רז לא אניס להו בכל מכמני התורה, וממש כל קריה לא שגבה מהם, ואעפ"כ הם הזהירו על כך שאין לסמוך באיסורי תורה על סברה גרידא וכנ"ל, איך נבוא אנן דרא בתרא ונעשה מעשה ונסמוך על כח סברה דקה ואשר אינה מוכרחת כלל באיסורי תורה חמור ותמיד, אתמהא.

מה גם שבעצם הסברה המחודשת (כתישה) הזאת יש לפקפק טובא, דמידי תער כתיב באורייתא, ואנן לא אזלינן אלא בתר עצם הענין וכל שיש בו השחתה אסור, וכמבואר היטב בדברי גאוני בתראי ז"ל ועמ"ש מהר"ש בר בריה דהנוב" ז"ל בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חיו"ד (סי' פ"א) ועמ"ש בברכי יוסף יו"ד (סי' קפ"א אות ז') משם הרב"ה ז"ל ע"ש, וכמבואר דבר זה היטב בספרו דמר נ"י בהרבה מקומות, ואם אותם חכמים נ"י היו מעיינים בעינא פקיא, אליבא דאמת, בספרו דמר נ"י היו רואים שאין לסברה החדשה הנ"ל

דיון ו. אם יש מקום להקל מטעם דהמכונות הוי בגדר "כתישה" ו"מחינה", ולא "גילוח" מוז

שום ביסוס, ואנן לא אזלינן בתר שמא (גילוח או "כתישה" לדעתם) אלא בתר טעמא אזלינן וכל שיש בו גילוח והשחתה אסור, ומדברי כל אותם הגדולים שאסרו מכונות גילוח דזמנינו תשובה יוצאת לסברה מחודשת דלעיל, וכבר ראיתי במכתבו דמעכ"ת נר"ו את תשובת הגאון המפורסם מהרש"ה ואזנר שליט"א בעל שבט הלוי^ט, שכבר ביטל את המעוררין ומחי לה אמוחא אהך דעתא, וכמבואר היטב בדבריו, ע"ש דברים המצודקים בטוטו"ד נאמרים . . .².

ואחתום בברכה שיזכהו השי"ת להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים בכל מילי' דמיטב כעתירת ידידו הדורש"ת באה"ר

יעקב חיים סופר

יט. נדפסה לעיל אות א.

כ. שאר הערותיו היקרות - ראה ס' הפ"ז "הוספה ב".

דיון ז. אם יש מקום להקל במכוונת גלוח אם הסכין עשוי מ"פלסטיק"

תשובה:

א.

תשובת הגאון מח"ס שו"ת מנחת יצחק

יצחק יעקב ווייס

רב ואב"ד

לכל מהקלות האשכנזים

מח"ס שו"ת "מנחת יצחק"

עיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד, ירושלים עה"ק ת"ו יום ה' בשלח תשמ"א לפ"ק.

כתבתי לשואל א', ע"ד המבואר בספרי מנחת יצחק ח"ד וח"ז דיש בגילוח זקן במכוונות חשמליות משום גילוח בתער, וכי כן ס"ל לגדולי הפוסקים, וכעת נודע מפי מומחים שכיום אפשר לעשות מכוונות גילוח שהסכין עשוי לא מברזל אלא סכין מפלסטיק, ונתעוררו כמה אברכים ת"ח לברר הדבר, אם סכין עשוי מפלסטיק נחשב כתער שאסרה תורה, עכ"ת השאלה.

הנה פשיטא דאסור, וכמפורש יוצא מפי הנובי"ת (יו"ד סי' פ"א)^{כא}, ע"ד שחולקים אויר"ם פאגמענט"י שהוא דומה לאבן ומעבירים ע"ג השער בנחת, משמע שחותככים האבן על פאת הזקן, וחותכים השער עם האבן שיש לו חדודים חדודים התופסים השערות וחותכים אותם, וכן ראיתי אצל כמה נכרים שמגלחים עצמם בדרך זה עם אבן שקורין פימסנסטיין, זה ודאי הוא איסור גמור והוא ממש כעין תער וכו' ומאי הפרש יש אם חתוך השערות הוא בתער של ברזל או בשל אבן, סוף סוף חותך השער סמוך לעיקרן ובדאו' לא נאמר שער של ברזל וגו' גילוח שיש בו השחתה מקרי והוא מעשה תער ואסור מדאו' וכו' עכ"ל, וא"כ זה ממש נד"ד דאין חילוק בין ברזל או שאר מין שעושה מעשה ברזל דאסור.

כא. ראה ס' הפ"ז ח"א ערך "נודע ביהודה" אות ג-ד (ע' קצג-קצד) והנסמן שם.

אף אמנם הזכיר במכתבו שמתשו' חיים שאל (ח"א סי' נ"ב)^{כב} נראה לכאורה דמותר להתגלח באבן זו דל"ה דרך גילוח עכ"ד, הנה לדעתי אין פלוגתא לדינא בין הנוב"י להחיים שאל אלא במציאות, דז"ל: הגם דסם אינו משיר השער מיד ובאבן הנזכר תכף "משרת" השער ואיכא השחתה מ"מ אינו דרך גלוח ושרי עכ"ל. הנה מוכח להדיא דמיירי באיזה מין אבן "דמשרת" השער תכף, היינו לא מחמת חיתוך רק בנגיעתו על השער משרת את השער, משא"כ היכא דאין משרת השער אלא ע"י חיתוך הוי כמו בתער ממש ואסור וז"פ.

יצחק יעקב ווייס^{כג}

ב.

תשובת הגאון מח"ס שו"ת שבט הלוי

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון מאיר, בני ברק

מח"ס שו"ת שבט הלוי, וש"ס

יום ב' אד"ב תשמ"א לפ"ק

... יקרתו קבלתי ואשר הציע בשמו ובשם הת"ח חביריו הי"ו, היות כי בארתי בעניי שבט הלוי ח"ד סי' צ"ו שהשמוש במכונת גלוח יש בו איסור דאורייתא דתער, והבאתי כן גם בשם מרן החזון איש זי"ע, ונתעוררתם דהיות בזמן האחרון נודע מפי מומחים שאפשר לעשות סכין שיהא עשוי ממין אחר לא מברזל אלא מפלסטיק חזק וחד וניתן לעשות הסכינים שבמכונת הנ"ל ג"כ מפלסטיק, ונסתפקתם אם איסור ההשחתה דוקא בברזל או גם במין אחר, והספק אם הוא דרך גלוח, ותליתם ספק זה במחלוקת האחרונים דהנה הגאון מהר"ש בתשובת נוב"ת יו"ד סי' פ"ח כתב שגם אבן אסור ואין לחלק בין אבן לברזל, והגאון חיד"א בתשובת חיים שאל ח"א סי' נ"ב דעתו שאבן

כב. ראה ס' הפ"ז ח"א ערך "חיד"א" (ע' קצה ואילך).

כג. התשובה נדפסה בספרו שו"ת מנחת יצחק ח"ח סע"א.

לא נחשב דרך גלוח ופשוט לו שמותר, ולפי דעתכם לכאורה ספיקתכם בענין סכיני פלסטיק תולה בזה, ויש לעיין כמאן קי"ל, וצ"ע בעיניכם הלכה למעשה.

אשיב בקציר הנה שני גדולים הנ"ל נתלו בלשון הבית הלל יו"ד סי' קפ"א¹² שכ' יש איזה אבן שמפספסים במקום הזקן והוא משיר השער נ"ל שהוא איסור גמור ודומה למה דאיתא בנזיר מ' ע"א ותגלחתן מצוה פשיטא מ"ד משום עבורי שער הוא ואפילו סך נשא קמ"ל, ושני הגדולים ראו ותמהו דהא זה רא' לסתור דכה"ג לא נקרא תגלחת רק בתער יע"ש בדבריהם.

ובעניו ראיית הב"ה פשוטה דאי ס"ד דדוקא מתכת נקרא תער אבל לא אבן מחודד שחותך מעיקרו כשער, א"כ הו"ל להגמ' להג' רבואת גדולה דאפילו חתך השערות באבן דאיכא למעשה גם גלוח וגם השחתה ואעפ"כ לא נקרא תער ומ"מ ס"ד דמהני קמ"ל, ומדלא קאמר כן א"כ מוכח דאם באמת מגלח וגם משחית עד עיקרו באמת הוא תער דאורייתא, ובאמת גם הגאון החיד"א לא התיר באבן רק דרך פספס ר"ל שגרר האבן על השערות ומשחיתם וכיון דאינו חותך ממש אינו נקרא גלוח, אבל באבן חדוד ממש לא אמר, ומש"כ שם ובאבן הנזכר תכף משרת שער ואיכא השחתה, היינו השחתה אבל לא גלוח, ור"ל לאפוקי מהסם שבא גם ההשחתה רק לאחר זמן, וקרוב לשמוע דמסרך האיסור דאורייתא אם האבן מחודד דמגלח ומשחית עבור זה אוסר הבית הלל פספוס באבן מחשש שיבא לידי גלוח ממש.

ואמנם מה שיש לדמות לנושא דידן הוא מחלוקת הראשונים בענין מלקט ורהיטני¹³ דפטור במכות כ"א דלדעת הריב"ן ושאר ראשונים רהיטני הוא כלי אומנות שמגלח כמו תער והפטור משום שאין דרך גלוח בכך, ולדעת הר"ן רהיטני כעין המלקט צבת המלקט שערות שלא כדרך גלוח. אבל בכלי אומנות הנ"ל אשר באמת מגלח ומשחית יתכן שחייב, אע"פ שהגלוח אינו כדרכו, אבל באמת דא טעותא דגם להריב"ן ודעימ' הפטור משום שאינו דרך גלוח, אבל כל שהוא דרך גלוח מה לי באבן בעץ או במתכת פשיטא דאסור, ע"כ לא מצאתי מקום להקל בשאלתו, והדברים פשוטים . . .¹⁴

כד. (ראה ס' הפ"ז ח"א ערך "בית הלל" (ע' קסז) והנסמן שם.

כה. (בארוכה מזה - ס' הפ"ז ב"מבוא" אות ה (ע' יט-כב).

כו. (התשובה נדפסה בספרו שו"ת שבט הלוי ח"ה סק"א.

דיון ח: אם יש להקל במכונות גילוח ע"פ הסברא ד"תער" דוקא אסרה תורה

תשובה:

במאמרו של הרה"ג ר' אליהו וייספיש בבטאון של בני הישיבות בשם קול הישיבה (חשון, תשל"ב), הו"ד בס' החשמל בהלכה (עמ' קמג), כתב שמדיוק הלשון בגמרא (מכות כא, א) "הוי אומר זה תער" אולי מוכח שתנאי הגילוח שיש בו השחתה אינו קובע בדין זה, אלא נועד לגלות שם הכלי שאסרה אותו התורה להשחתת הזקן, דהיינו תער, ולאחר שלמדנו שהדין הוא "תער" דוקא, יש להתיר מספרים גם באופן שיש בהם השחתה, וצ"ל שבזמן מתן תורה לא הי' סוג מספחיים המשחיתים מלבד התער. וגם אח"כ שנתחדש כלי גילוח שיש בו השחתה בדומה לתער, אלא שיש לו תבנית מספריים, אין איסור לגלח בו אלא בכלי ששמו תער דוקא, וצ"ע. עכת"ד. וכתב לדחות סברא זו בשו"ת יביע אומר ח"ט חיו"ד ס"י אות טז: "ולא מצאתי טעם בזה, דאטו תער כתיב באורייתא, כל גילוח שיש בו השחתה אסרה תורה. ושאני מספרים כעין תער שאין בהם השחתה, שאינו נוטל השיער מעיקרו ושרשו. וכמ"ש תוס' נזיר (מב). הא אם יש בהם השחתה אסור. וכן תפסו כל האחרונים".

דיון ט: אם יש להקל במכונות גילוח ע"פ סברת "הכתב והקבלה" בגדר "השחתה"

תשובה:

ראה מ"ש בשו"ת מגדל צופים ח"א חיו"ד סל"ג בארוכה לחלק על סברת הכתב והקבלה (ויקרא יט, כז) שרק המכלה דבר בבת אחת נקרא השחת - דלא כסברת הרב שבתאי רפפורט במאמרו בקובץ תחומין כרך יג עמ' 205 להקל עפ"ז במכונות גילוח שאינו יכולות לחתוך בלהב אחד. ושו"ר שכ"כ לדחות סברת הרב רפפורט בשו"ת יביע אומר ח"ט חיו"ד ס"י אות טז: "אולם לדעתי עיקר יסודו [של הרב רפפורט] להשען על סברת הרב הכתב והקבלה, להתיר גילוח הזקן במכונת חשמל, אינו מחוור כלל, מכיון שדברי הכתב והקבלה הם היפך דברי התוספות והראשונים בגדר תער וכמ"ש בעצמו".

דיון י: אם יש לדמות מכונות גילוח למלקט ורהיטני [ותגובה לתשובת הגר"נ געשטעטנער בס' הפ"ז הוספה ג]

תשובה:

כתב הגר"ש הלוי ואזנר (בעל שו"ת שבט הלוי) במכתבו אלי (מיום ט' ניסן תשל"ח):

ומה שהעירני כב' לתשובת קרובי הרב הגאון המ' ר' נתן גשטטנר (שליט"א) ראיתי בו קצת ואין נפ"מ בזה לדינא כי גם הוא מודה שם שעלינו לחוש למשמעות הראשונים האלה שברור יוצא מהם שהגילוח עד השורש ממש באופן שלמעלה נשאר חלק למשעי זה גדר השחתה של תער שאסרה תורה. וכל ההתחכמות בזה אינו אלא בריחה מן האמת. - ומכ"ש למי שעלה בדעתו לדמות מכונות הנ"ל למלקט ורהיטני תמה אקרא ע"ז - ומש"כ כ"ת - שאכתוב מכתב מיוחד לידידינו הגאון המובהק ר"מ פיינשטיין (שליט"א) - לא ידעתי לעת עתה התועלת בזה שאם דברינו בעל פה לא הועילו מה תועיל המכתב - ויש לי הרגש שמי שהוא שבסביבה שם מפריע בזה. - ואם אדע שמבקשים את האמת גם אני לא אמנע עצמי לעשות הנ"ל.

מחוסר זמן לא אוכל להאריך. הקב"ה יהי' אתו ויזכה להמנות גם הלאה עם מזכי הרבים.

הדוש"ת באהבה

מצפה לחסדי ה'

שמואל הלוי ואזנער

דיון יא: אם יש מקום להקל ע"פ דברי ה"חכמת אדם" בגדר מספריים כעין תער

תשובה:

"ומה שיש נתלים להתיר, על פי דברי החכמת אדם (כלל פ"ט סט"ז) שכתב, שגם מספרים כעין תער, אינו שייר כלום, כמה טעו ושגו להעמיס בכוונתו דבר כזה, להשוותו כחולק על כל הנ"ל, ולהתיר ח"ו תער דאורייתא, ואין ספק שלשונו אינו אלא שיגרא דלישנא, שרצה להשמיענו דעת הי"א דבפאת הראש חייב אפי' במספרים, ופירש דזה דוקא כשנוטלו לגמרי, אבל מעולם לא נתכוין לחדש דסתם מספרים משחיתים הכל כתער, דהכי יחלוק החכמת אדם על סתימות כל הסוגיות, ופסקי הראשונים והקדמונים הנ"ל שכתבו להדיא ההיפך. ועוד אם זו היתה דעתו, היתכן שלא השמיענו היתר זה במקומו דהיינו בדין זקן, ובפרט שהוא דין המוקדם (שם בסעיף י"ג), ועכ"פ אף מי שלא יודה בזה, חלילה משום דקדוק קל בדברי אחרון, לסמוך עליו להקל כנגד רבים החולקים, ובפרט בדבר הנוגע לכמה לאוין דאורייתא" (מאמרו של הגרב"צ ואזנר בקובץ אור ישראל, כג, עמ' סג).

דיון יב: אם כדאי לחלק מכוונות גילוח לאלו המגלחים בתער

תשובה:

שיטת מרן החזון איש והגאון הסטייפלער והגרא"מ שך

ויבל"ח הגר"ח קניבסקי

ז"ל מכתבו אלי של הרב מרדכי חשין, יו"ר הסעד הרוחני, ירושלים:

הסעד הרוחני, ירושלים

התנועה המרכזית להחדרת אור האמונה

ועזרה לקיום המצות

רחוב שטראוס 14, ירושלים. ת.ד. 6163

בעזה"י. ירושלים כ"ה אלול תשל"ז.

לכבוד ידידנו הרה"ג אוצר התורה והמעלות כש"ת מוהר"ר משה ווינער שליט"א,
נאד וואדמער ג. י.

שלומים מרובים וכל טוב סלה.

הננו לאשר קבלת מכתבו יקרתו המלא יראת שמים וחייבת הקודש ומתיחס לחשיבות
גידולו של הזקן וחומר איסור העברתו לאור ההלכה.

הדבר רצוי מאד וביחוד לאור הצורך לחזק ולבסס יתדות מורשת דורות לבלי לסטות
מהמסילה שלנו מאז מעמד הר סיני וכל מנהגי אבותינו נוחי נפש אשר תורה הם ובפרט
בענין גילוח הזקן ע"י מכוונה שלפי דברי הרבנים הגאונים מאורי ישראל שליט"א יש בזה
חשש איסור דאורייתא.

בחיפז לב אנו מצרפים בזה מכתבו של הגאון הרב חיים קניבסקי שליט"א בנו של
גאון דורנו הגר"י קניבסקי שליט"א.

"הסעד הרוחני" עושה גדולות ונצורות להשיב לב אחים תועים לצור מחצבתם.
אנו נותנים במסגרת עבודתנו תשמישי קדושה לבעלי תשובה וכו'. מיום שבאה ההוראה
"כשם חזון איש שאין למכור שום מכוונת גילוח למי שמגלח בתער" אנו מקפידים על זה
גם לגבי בעלי תשובה שנהגו מקודם לגלח בתער. ובדאי שצריכים לחזק את הענין ולגדור
גדר שנפרץ לדאבוננו.

אנו מאחלים לכם שתצליחו בכל אשר תפנו מתוך הרחבת הדעת.

בכבוד רב וברכת כתיבה וחתימה טובה

הרב מרדכי חשין, יו"ר

מטה

הסעד הרוחני ירושלים

HASA'AD HARUCHANI Jerusalem

התנועה המרכזית להחדרת אור האמונה ועזרה לקיום המצוות
Central Movement for Inculcating Faith & Mitzvos

רחוב סטראוס 14, ירושלים • ת.ד. 6163 • טלפון 02-227711
14 Strauss St., Jerusalem, Israel, P.O.B. 6163, Tel. 02-227711

ירושלים כ"ה אלול תשל"ז

לכבוד

ידידנו הרה"ג אוצר התורה והמעלות
כש"ת מוהר"ר משה דוינער שליט"א
נארד-וואדמער נ.י.

שלומים מרובים וכל טוב סלה,

הננו לאשר קבלת מכתבו יקרתו המלא יראה שמים וחיבת
הקודש ומתיחס לחשיבות גידולו של הזקן והומר איסור העברתו
לאור ההלכה.

הדבר רצוי מאד וביחוד לאור הצורך לחזק ולבסס יתדות
מורשת דורות לבלי לסטות מהמסילה שלנו מאז מעמד הר סיני
וכל מנהגי אבותינו נוחי נפש אשר הורה הם ובפרט בענין
גילוח הזקן ע"י מכונה שלפי דברי הרבנים הגאונים מאורי
ישראל שליט"א יש בזה חשש איסור דאורייתא.

בחפץ לב אנו מצרפים בזה מכתבו של הגאון הרב חיים
קנייבסקי שליט"א בנו של גאון דורנו הגר"י קנייבסקי שליט"א.

"הסעד הרוחני" עושה גדולות ונצורות להשיב לב אחים חוצים
לסור מחבבתם. אנו נותנים במסגרת עבודתנו תשמישי קדושה לבעלי
חשובה וכו'. מיום שבאה ההוראה "בשם חזון איש שאין למכור סכום
מכונה גילוח למי שמגלה בהער"אנו מקפידים על זה גם לגבי בעלי
החובה שנהנו מקודם לגילוח ההער"א ובהדאי שצרכים לחזק את העניין
ולגדור גדר שנפרץ לדאבוננו.

אנו מאחלים לכם שתצליחו בכל אשר תשנו מתוך הרחבת הדעת.

בכבוד רב וברכת כתיבה וחתירה טובה

הרב מרדכי חשין יו"ר

וז"ל מכתבו של מרן הגר"ח קניבסקי הנ"ל:

בס"ד.

כבוד הרב מרדכי חשין שליט"א

מפני שאאמו"ר שליט"א אינו נוהג להורות הוראות אמר לי שאכתוב מה שידוע בשם החזו"א וצ"ל. והנה זה ידוע כאן שמעיד בשם החזו"א שאין למכור שום מכונת גילוח למי שמגלח בתער. רק לגוי.

כן עשיתי בקשתו והוספתי על הפתקה שבבהכ"נ שמאחר שכב' קיבל על עצמו שלא למסור יותר מכונת גילוח נתבקשתי בשם רבותינו שליט"א לבקש לסעייעו במוסד שלו. והנני דו"ש ואברכו בהצלחה בכל מעשיו שעושה לשם שמים.

חיים קניבסקי

ד"ר

נעזב הנ"ל איננו חשין שליט"א

אמ"כ שראוי לזכור איך נהגו אבותינו והנהגה
אמר לי ראובן מה שידוע בשם החזו"א וצ"ל
והנהגה ידוע כאן שמעיד בשם החזו"א
שאין למכור שום מכונת גילוח למי שמגלח בתער.
רק לגוי

כן עשיתי בקשתו והוספתי על הפתקה שבבהכ"נ
שמאחר שכב' קיבל על עצמו שלא למכור שום מכונת גילוח
למי שמגלח בתער. והנני דו"ש ואברכו בהצלחה בכל מעשיו
שעושה לשם שמים.

ואנחנו בזה ואנחנו בהצלחה גדולה
נעזב הנ"ל איננו חשין שליט"א

וז"ל הכרוז שפורסם בבתי הכנסת בבני־ברק, מטעם הגר"ח קניבסקי,
בשליחות אביו הנ"ל:

בעזה"י

נתבקשתי מאאמו"ר שליט"א לפרסם היות שנדפס ממוסד הנקרא סעד רוחני קריאה
מרבנים לעזור וגם אאמו"ר חתם שם, ושם אחר הקול קורא כותב המוסד בכלל סעד רוחני
שעושה שהוא מחלק מכונת גילוח. ונתבקשתי לפרסם שמעולם לא התיר את מכונת גלוח
ואדרבה קרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו בחמשה לאוין וכבר נתפרסם שהחפץ
חיים זצ"ל בליקוטי הלכות על מכות אוסר אפילו את מכונת גילוח של יד [בלא חשמל]
הנקרא נול וכש"כ וק"ו של זמנינו שהוא הרבה משוכלל יותר ובודאי עצם הסכין נוגע
בבשר והו"ל תער ממש וזהו תער האמור בתורה.

שוב נתבקשתי מהגרא"מ שך שליט"א לפרסם גם בשמו שמעולם לא התיר ח"ו
המכונת גילוח וחתימתו לקול קורא הנ"ל לא הי' יודע כלל שמטפל במכונת גילוח.

חיים קניבסקי

ק צצה."

תבקשת מאמאמ'ה ג'יט'א' לפרסם היות שצפס
 מאוסז הקרא סדז רוח קיטנה מודעת לעצור
 למ אאמ'ה חתם למ ולס אחר הקל קואו כות
 האוסז דכלל סדז רוח לעצמה לבוא מחלק מכונת גילוח
 ועסקת לפרסם שמעולם לא התר את מכונת גילוח
 לאזכרה קרוד מאז לזהו תער אמל ואזכרין עליו דמשה
 לאוין וכר עפרסם להחפז תייס צ'צל ג'יקיסי הכות על
 אבות אסר אפילו את מענת גילוח לא יד [לוא חלעל]
 הקרא נול ופ'ל וק'ו לא זמנל שהוא הורה משוכל
 יתה ודואל צצס הסבין נוגד כדער (ה'ו) יתר אמל
 לזהו תער האמיר דתורה

שוד תבקשת מכונת'ה שן ג'יט'א' לפרסם גם דעו
 שמעולם לא התר ח'ו המכונת גילוח אחתאט לקול קואו
 ה'ל לא ה' יודע כלל למעל דמכונת גילוח

ח"ץ ק'צסין

וז"ל מכתבו של הגרא"מ שך:

אלעזר מנחם מן שך

קרית הישיבה בני ברק

להשואל שיחי'.

בענין להסתפר הזקן עם מכונת גילוח חשמלי.

יעויין בספר לקוטי הלכות על מס' מכות לבעל החפץ חיים, בדף י"ד ב' בעין משפט שם שכתב שאסור ואין להקל בזה, וגם ידוע שהחזון איש זצוק"ל אסר בכל מכונה.

ממני אלעזר מנחם מן שך

"וכשהשתדלו להקל על המגלחים בתער, ולשכנעם שעכ"פ יגלחו במכונה, יצא הגאון רבי אלעזר שך כנגד זה, ופסק שהמכונה כתער, ולא הועילו בתקנתם כלל עד שיבטלוהו" (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן רס"ד).

שיטת הגר"א קוטלר

אחד מחשובי הרבנים בניו יארק, הרה"ג ר' מנחם מנדל פאר, שכינה כרב האזור בדרום אוזון פארק שבקווינס, ניו יורק במשך למעלה מ-50 שנה, נודע לו (בשנת תשל"ז) על עבודתי בחיבור ספר הדרת פנים זקן, והוא סיפר לי את הדברים דלהלן:

לפני כארבעים שנה הגעתי לקווינס (נ. י.) לשמש כרב. ראיתי כאן שרבים מגלחים את זקנם בתער (ר"ל) וחשבתי שכדאי להפרישם מאיסור זה. קניתי מכונות גילוח וחילקתי אותם בין אלה האנשים וגם שלחתי את בני להדריכם בפעולות מכונה.

לאחר זמן הכרתי בהכרות קרובה את הגאון רבי אהרן קטלר זצ"ל, ופעם סיפרתי לו על פעולתי עם מכונות הגילוח.

תשובתו היתה מפתיעה: "לא הי' כדאי כל העסק!" לשאלתי – "למה" – השיב: "הלא חז"ל אמרו, אחד המקיף ואחד הניקף במשמע [וכן: אחד המשחית ואחד הנשחת] וממילא לא הי' לך לחלק את המכונות ולשלוח את בניך לאנשים אלה" (בגלל האיסור שבדבר).

שאלתי שוב: "אם כן נפרסם את האיסור בעולם כולו?!"

תשובתו: "כיוון שדש – דש!" (אם כן זה לא יעזור).

שאלתי עוד: הלא חז"ל אמרו (עירובין לב, ב): "ניחא לי לחבר דלעביד הוא איסורא זוטא [קלילא] ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא" ?

תשובתו – או שאמר: "אין זה (מכונת הגילוח) איסורא זוטא!" או שאמר: "זהו איסורא רבא!"

וכן העיד בנו, הג"ר יחיאל יצחק פאר (מתלמידיו המובהקים של הגר"א קוטלר וראש ישיבת דרך איתן בני"י) במכתבו מיום כ' סיון, תשס"ח, שם כתב: "אכתוב בקיצור – שאמר לי מו"ר הגר"א קוטלר זצלה"ה במילים הראשונים שאמר לי בענין זה – שמאי דאיתא בגמ' מכות כ"א "הא כיצד גילוח שיש בו השחתה – הוי אומר זה תער", שאין כונת הגמרא לומר שיש גזה"כ שאוסרת רק תער, אלא שחייב בכל אופן גילוח שיש בו השחתה אפילו במספרים, ומאי דאיתא ביו"ד קפ"א שגילוח במספרים כעין תער מותר היינו משום דמספרים אינם משחיתים כל השער אלא משארים מעט ממנו ולכן אין כאן השחתה.

"וכדאי להגיד שאבי מורי זצ"ל היה קונה מכונות גילוח ומחלקם לאלו שהיו מגלחים בתער כדי להפרישם מאיסור תער, ואמר לו הר"מ זצ"ל [הגר"א קוטלר] שאינו כדאי לעשות כן – היינו מפני שמכשילם באיסור. ושאל אבי זצ"ל הלא איתא בחז"ל (עירובין לב) ניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא זוטא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא, וענהו הר"מ זצ"ל "אין זה איסורא זוטא", או, "מי הגיד לך שזה איסורא זוטא".

"וזהו כדאי שפעם אחת סיפרתי לו על פירסומת של מכונה אחת שפירסמו שאינה מניחת כלום מן השערות, ואמר לי "כוה ודאי אסור".

ומ"מ לא היה מו"ר הר"מ זצ"ל מוחה באלו מתלמידיו שהיו משתמשים במכונות גילוח, אע"פ שענה לשואלים שהוא אסור, ויתכן שאילו היה ברור לו שהמכונות משחיתים השער לגמרי כמו אלו של היום, שאז היה ודאי מוחה".

שיטת הגאון ר' איסר זלמן מלצר, מרן החזון איש, הגרי"ז מבריסק והגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל

העיד בנו של הרב יעקב ויסברג ז"ל:

"אבי, הרב יעקב ויסברג, היה מייסד הפעילים האמריקני ומנהל של בית מדרש גבוה בלייקווד. הוא בנה את הישיבה יחד עם הגאון הרב אהרן קוטלר זצ"ל. בסוף שנות ה-40 / תחילת שנות ה-50, אבי ניהל משא ומתן עם פקידי ההגירה הציוניים שאילצו את המהגרים הספרדים לגלח את זקנם

עם תער (בטענה שמדובר בסיבות דאגות בריאותיות) לספק להם מכונות גילוח במקום. הם הסכימו אם הוא יספק את מכונות הגילוח. אבי היה צריך לגייס כסף כדי לקנות 1000 מכונות גילוח והסתובב לגדולים לקבלת מכתב תמיכה. הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל (שאבי היה קרוב מאוד אליו), ומרן החזון איש זצ"ל ומרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל (אני חושב שהיו אחרים אבל שכחתי) כולם סירבו כי הם אמרו שהם לא משוכנעים שגילוח במכונות גילוח עדיף על גילוח בתער. אפילו הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל סירב לעזור לו מסיבה זו."

דיון יג: אם אמת נכון הדבר שיש לאסור מכונות גילוח של ימינו -- ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים בספרו לקוטי הלכות ע"מ מכות פ"ג בעין משפט אות ז'

תשובה:

הצעה זו - לפיה החפץ חיים בליקוטי הלכות מתייחסת לסוג מכונת גילוח שונה, ואינו מקור לאיסור מכונות גילוח חשמליות בימינו - מתנגשת ומתנגדת בצורה חריפה בעמדתם המפורשת של גדולי הפוסקים (כולל אלה שחיו בזמנו של החפץ חיים והכרנו באופן אישי את כוונת החפץ חיים ומכונות הגילוח ששימשו באותה תקופה). ואלו דבריהם -

עדות פוסק הדור הגאון רבי יוסף שלום אלישיב

איזה סוג מכונת גילוח אסר מרן החפץ חיים

"שמעתי ממרן [הגרי"ש אלישיב] (שליט"א) דהמכונה של החפץ חיים היתה כמכונת תספורת מס' 1 של ימינו" (קונט' "דעת רבותינו בענין מכונות גילוח" - ירושלים, תשס"ח - בסופו).

ועפ"ז יובן ביותר מ"ש הגרי"ש אלישיב בספרו קובץ תשובות (ח"א או"ח סל"ב):

"הנה המשינקא (המכונה) אשר המציאו בימי החפץ חיים כמלפני מאה שנה אינו בבואה דבבואה להמכונות המשוכללות שבזמנינו ובכן כל עוד ואינו בטוח שאחרי השימוש יהי' מורגש כל שיערה ושיערה הרי הוא נלכד באיסור תורה ממש".

וכן כתב הרה"ג ר' משה מרדכי קארפ במכתב שהגרי"ש אלישיב נתן רשות לפרסם ברבים (ונדפס בקונט' סם חיים מהדורה שלישית עמ' יא):

"דעת מרן עמוד ההוראה הגרי"ש אלישיב שליט"א אודות הגילוח במכונות, שכבר כתב רבינו הח"ח בליקוטי הלכות סוף מכות שגם במכונות גילוח המשארת שתי שערות יש בו איסור גילוח הזקן, לכן אין להתיר כהיום בכל סוגי המכונות המצויות, אפילו ע"י בדיקה אם מרגישים שערות בידים, לפי שאי אפשר להיות בטוחים שלא יחתכו ב' שערות מהזקן מעיקרן והוא בחשש איסור תורה".

ועוד העיד בשם הגר"ש אלישיב בקונט' סם חיים שם:

"ולכן השערנו שאין בכל מכונות הגילוח המצויות שמשאירים כך, וכפי שכתב מרן החפץ חיים בספרו על מכונת התספורת הידנית הישנה שהיתה בזמנו שהוא איסור תער דאורייתא לפיכך בזמנינו שכל המכונות מסירות הרבה יותר יש בהם ודאי האיסור דאורייתא".

עדות הגאון ה"סטייפלער"

איזה סוג מכונת גילוח אסר מרן החפץ חיים

ס' ארחות רבנו - הגאון ה"סטייפלער" - ח"ג הלכות שונות ביו"ד עמ' קה:

"מרן החפץ חיים זצ"ל אסר מכונת תספורת יד של מספרים נמוכים, (מרן החפץ חיים לא מיירי במכונה חשמלית שלא היתה קיימת בזמנו בפרט בפולין, ליטא ורוס', אלא מיירי במכונת יד שבה היו מסתפרין בתקופה ההיא כן בעוד הרבה זמן אח"כ כפי שאני זוכר)".

וכן פרסם הגר"ח קניבסקי בשם אביו הגאון ה"סטייפלער (נדפס צילום מכת"י בפתיחת ספר הדרת פנים זקן עמוד 69):

"נתבקשתי מאאמור"ר שליט"א לפרסם .. שמעולם לא התיר את מכונת גלוח ואדרבה קרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו בחמשה לאוין וכבר נתפרסם שהחפץ חיים זצ"ל בליקוטי הלכות על מכות אוסר אפילו את מכונת גילוח של יד [בלא חשמל] הנקרא נול וכש"כ וק"ו של זמנינו שהוא הרבה משוכלל יותר ובודאי עצם הסכין נוגע בבשר והו"ל תער ממש וזהו תער האמור בתורה".

עדות ששיטת הגר"א קוטלר שמכונות חשמליות אסורות

ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים

כן העיד א' מתלמידיו היותר מובהקים במכתבו מיום רביעי בשבת לסדר ושמחתם בכל משלח ידכם (שנת):

אודות מה שמובא בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סוסי' קי"ג בשם הגר"מ שטערנבוך שנאמר לו בשם הגר"א [קוטלר] זצ"ל שפקק בהיתר להתגלח במכונת אלעקטרי הנה אמת נכון הדבר שכיון שיצא מפי החפץ חיים זצ"ל בעין משפט על מסכת מכות פ"ג לא רצה להתיר".

עדות השו"ת מנחת יצחק שמכוונות חשמליות אסורות

ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים

כן העיד בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קיג בסוף התשובה:

"והנה המכוונות גילוח אלקטרי הוי כש"ב מהנ"ל כידוע"

וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סס"ג:

"והגאון החפץ חיים ז"ל בספרו ליקוטי הלכות (פ"ג דמכות) שהבאתי בספרי שם בסוף התשובה, כתב במאשינקע החדשה שמספרין בם (היינו מה שקורין אל וכ"ש חצי אל) שעובר על מש"כ בתורה ופאת זקנם לא יגלחו עיי"ש, ומה נענה להמכוונות שבימינו הנ"ל שעולים כמה וכמה מדרגות יותר בגלוחם עם השחתם"

עדות הגרש"ז אויערבאך שמכוונות חשמליות אסורות

ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים

כתוב בספר "הליכות שלמה" על הלכות תפלה (ירות"ו, תש"ס) פ"ב הע'

34

"החפץ חיים ז"ל שהאריך לאיסור בחבורו 'לקוטי הלכות' מכות פ"ג, -- בעוד שאותן המכוונות שהיו בזמנם לא השירו השערות לגמרי, כמו שראינו בעינינו באותן שנים, משא"כ המכוונות שבזמננו שמחליקות העור ממש".

עדות הגרא"מ שך שמכוונות חשמליות אסורות

ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים

כ"כ במכתבו הנדפס בספרו מכתבים ומאמרים ח"ג סימן עה:

להשואל שיחי'

בענין להסתפר הזקן עם מכוונת גילוח חשמלי, יעויין בספר לקוטי הלכות על מס' מכות לבעל החפץ חיים בדף י"ד ב' בעין משפט שם, שכתב שאסור ואין להקל בזה. וגם ידוע שהחזון איש זצוק"ל אסר בכל מכוונה.

ממני אלעזר מנחם מן שך

עדות הגאון מדעברצין בשו"ת באר משה איזה סוג מכונת גילוח

אסר מרן החפץ חיים

כ"כ בשו"ת באר משה ח"ז קונט' עלעקטריג ח"ב סי"ח:

"ועתה דע והבן והתבונן מזמן רבינו החפץ חיים זכ"ע עד עתה תיקנו המכונות למעליותא, לגבי להסיר שערות הזקן, מאה מעלות, ואם על מכונות שבזמנו כ"כ הציט"ע החפץ חיים ז"ל מה הי' כותב על מכונות שבזמנינו, באופן שעל מכונות שבזמנינו רובץ איסור גמור בהחלט".

עדות הגר"ד לייבאוויטש שמכונות חשמליות אסורות

ע"פ מ"ש מרן החפץ חיים

כ"כ בנו הג"ר אלטר חנוך הענאך לייבאוויטש ומ"מ כראש הישיבה של ישיבת רבנו ישראל מאיר הכהן בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל, במכתבו ממוצש"ק לסדר וישב תשנ"ב (נדפס בקונטרס על מכונת גילוח בסוף קונטרס תפארת אדם, עמוד כג):

"הנני להודיע בזה שאאמו"ר זצוק"ל הגר"ד לייבאוויטש כשהראו לו מכונת גילוח (השיק שייווער הראשון), התירו. אמנם אח"כ כשראה דברי החפץ חיים זצוק"ל בלקוטי תורה מכות, סילק ידיו".

עדות חתנו ונכדו של החפץ חיים שמכונות חשמליות אסורות

לפי שיטת החפץ חיים

עדות חתנו של החפץ חיים (הג"ר מנחם מענדל זאקס זצ"ל) ונכדו (הג"ר גרשון זאקס זצ"ל) בפתיחת ספר הדרת פנים זקן, עמ' 18:

"שיטת זקני מרן החפץ חיים זצ"ל היתה, שכל אחד צריך לגדל זקנו, כמבואר בארוכה בסוף ספרו 'נדחי ישראל' בקונטרס 'תפארת אדם'. ובפרט הצטער אותו צדיק צער גדול והיתה לו עגמת נפש עצומה מאלו שהשתמשו במכונות גילוח [המופעלות ביד, כפי שהיו בימיו, אף שלא היו חותכות כ"כ בקירוב בשר כמו מכונות החשמל של היום], וכמו שביאר בספרו 'לקוטי הלכות' ע"מ מכות (פ"ג ב'עין משפט' או"ז), שסיים שם: 'ושומר נפשו ירחק מזה מאד'. וכוונתו היתה לא משום חומרא בעלמא, כ"א מצד הדיון, ועבור

כל כלל ישראל בלי הבדל. ואף שלא גירש מהישיבה אלו מתלמידיו שגלחו במכונה, אמנם הצטער עליהם צער רב. ופעמיים בשנה, ביוה"ב ושמח"ת, הי' דורש ע"ז ברבים בתוכחה מגולה. ועובדא שמענא מאמו"ר ז"ל – המורה עד היכן הגיעו הדברים: בסוף ימיו של החפץ חיים, היתה קשה לו מאד השמיעה, וע"כ בשעת קריאת התורה, הי' דרכו לעמוד אצל הבימה בכדי לצאת ידי חובת קרה"ת. ועכ"ז אירע כמה פעמים, שבאמצע הקריאה הרחיק עצמו פתאום משלחן הקריאה. וכששאלו אמו"ר ז"ל לסיבת הדבר, ענה החפץ חיים, שכשנותנים עלי' למי שאין לו זקן, אינו יכול לסבול וע"כ מונע עצמו מלשמוע קרה"ת מחמת צערו. מאז התקינו אמו"ר ז"ל ודודי ז"ל, שבימים בהם יבוא החפץ חיים לשמוע קרה"ת, לא יקראו לעלות לתורה מגולחי זקן".

עדות גדולי דורינו שמכוונות חשמליות אסורות

ע"פ שיטת החפץ חיים

ראה ה"פתיחה" לחיבור הנוכחי.

עדות מרן הגר"ח קניבסקי איזה סוג מכוונת גילוח

אסר מרן החפץ חיים

מכתב זה הוא תגובת מרן הגר"ח קניבסקי לסתור מ"ש בכוונת מרן החפץ חיים בהערת המהדיר לשו"ת גבורות אליהו ח"ב (חיו"ד) סי' נז הערה 420 (שהעתיק שם מס' "מכוונות גילוח בהלכה"):

בס"ד

הרב יצחק קולדצקי

רחוב רב' נחמן מברסלב 9 בני ברק

מחבר ספר "לשכנו תדרשו"

רמ' בית יעקב בת ים

חתן הגאון הגדול שר התורה

מוריניו רבי חיים קניבסקי שליט"א

תאריך: ט' ניסן תשע"ז

מו"ח הגאון שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שמרנא החפץ חיים זיע"א אסר להתגלח בכל סוגי המכוונות – בלי שום חילוק.

וגם ידוע שלעת זיקנתו של החפץ חיים כאשר כגדה עליו שמיעתו והיה יושב בקריאת התורה ליד הבעל קריאה, ופפעם קראו לתורה בחור שמתגלח במכונה. וחזר למקומו משום שאינו יכול לסבול שהעומד ליד הספר תורה מגלח בחשש תער דאורייתא. ומני אז הקפירו בשיבת ראדין שלא לתת עליה במחיצת החפץ חיים לבחור שמתגלח. ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

יצחק קולרצקי

דברי סיום

"ועתה הגע בעצמך, הלא ה'מאשינקע' ההיא שבימיהם, כידוע היתה מין תספורת יד פשוטה, שלא היתה מגעת בשום פנים ואופן לגלח ולהשחית בה כל השער ממש, ואעפ"כ הגדירה מרן החפץ חיים ז"ל, כתער, מאחר שאינה משיירת 'מאומה' ועובר עלי', וכן הצור יעקב ושאר הגדולי הדור, עאכ"ו במכונות הגילוח כהיום, המכלים ומשחיתים כל זכר שער הנראה לעין האדם, פשיטא דמכונות גילוח אלו אינם כתער, אלא 'תער גמור' הם... כמה תמוה הדבר, דהלא פסקי החפץ חיים יושבים ראשונה בממלכת התורה ואף בדברים קלים, והלכה כמותו בכל מקום, ואילו כאן בידועים יעלימו עין מפסקיו" (מאמרו של הג"ר בן ציון וואזנר בקובץ "אור ישראל" כג עמ' סב).

דברי סיום

"ועל זה ידו כל הדווים, דבשלמא המון העם, שאין בקיאים ביסודות ההלכה, יש לדונם כשוגג, או אומר מותר, אבל אותם המחזיקים עצמם לתלמידי חכמים ובני תורה, ואנשי שם יקראו, ואעפ"כ יזלזלו ויתירו בזדון להשתמש בדבר הנוגע (עכ"פ לספק) כמה לאוין דאורייתא בכל יום, ויעלימו עין מכל מה שנאמר ונכתב בלאו חמור זה, וכל זה בכדי להשיג תאוות היפוי כמש"כ היעב"ץ [ראה ס' הפ"ז ח"א עמ' קפ"ה; תשכ"א] והחפץ חיים [ראה ס' הפ"ז ח"א עמ' רסו ואילך], ושאר מחברים, הנשמע כדבר הזה. . וכמה תמוה הדבר, הלא פסקי ה'חפץ חיים' יושבים ראשונה בממלכת התורה, ואף בדברים קלים, רבינו הזקן הוא ראש המדברים, וסוף המחברים, והלכה כמותו בכל מקום, ואילו כאן שכה הזהיר והתריע רבינו ז"ל על ענין חמור זה בכל ספריו, מי מילל ופי פילל שיבוא יום, וביודעים יעלימו עין מפסקיו, ומפסקי מרן החזון איש, ובעל קהלות יעקב, והגאון מהר"א קוטלר. . . ויגלחו בכלי משחית נגד דעתם והוראתם. . על כן מן הדין ראוי ונכון להחמיר, שלא להשתמש באלו המגלחים במכונה לעדות. . מן הראוי ה' להרעיש עולמות, ולגזור על הנכשלים, שלא להעמידם כש"ץ, ולא לצרפם למנין, ולקריאת התורה, וכיו"ב, ולפרוש מהם, עד שיתקנו הדבר, וכראוי לכל עבריין המזלזל באיסורי תורה. . ." (הג"ר בן ציון וואזנר [בנו של הגאון בעל שו"ת שבט הלוי] במאמרו בקובץ "אור ישראל" כג, עמ' נח ואילך).

[בנוגע מ"ש שיש לגזור על הנכשלים וכו' - ראה ס' הפ"ז ח"ב פי"ח,

וש"נ.]

נספח:

ע"ד סמכות שיטת ה"אגרות משה" זצ"ל

בענין מכוונות גילוח

מכתב תשובה זו ה' למראה עיניו של

מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

וזה לשון תגובתו:

יפה כתבת

"יפה כתבת"

משה ניסן ווינער

מח"ס: • הדרת פנים זקן

• כבודה בת מלך

בס"ד. יום ראשון לסדר "והייתם נקיים מה' ומישראל", תש"ע

בתגובה על הופעת הס' "תספורת הזקן במספריים וסם" (ניו יארק, ה'תש"ע), קבלתי מכתב "כרטיס" (בהעלם שם מחברו) בזה"ל:

"בס"ד. כבוד הרב ווינער נ"י, למה אתה משמיט כסדר

דעתו של פוסק הדור הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהתיר.

האם אין בזה עיוות."

והנה במענה על דבריו [למען היות נקיים מה' ומישראל, ולזכות את

הרבים]:

(א) "ידיו לעבד שיהא כרבו" (ע"פ ברכות נח, ב). והלא הגר"מ פיינשטיין זצ"ל עצמו לא העלה ההיתר שלו על הכתב ובדוקא, וטעמו ונימוקו עמו. וכמו שהעיד הרב מיכל זלמן שורקין שליט"א בספרו מגד גבעות עולם, עמ' צו: "שמה שהגר"מ [פיינשטיין] זצ"ל לא רצה לכתוב תשובה באגרות משה להתיר את השימוש במכוונות גילוח, הוא מטעם שה' סובר שהגם שאין כאן לאו של השחתה, מ"מ צורת היהודי הוא רק בזקן!" ומה אנו נעני אבתרי?

(ב) בספר הנזכר ("תספורת הזקן במספריים וסם") לא השמיט דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. ואדרבה, האריך בעמ' 6 להביא דברי גדולי דורנו (כולל הגאון ה"סטייפלער" זצ"ל, הגאון בעל שו"ת באר משה זצ"ל, ולבח"ל

- הגר"ש אלישיב [שליט"א], הגאון בעל שו"ת שבט הלוי שליט"א, הגר"מ שטרנבוך שליט"א ועוד) אודות "דעת גדול אחד להתיר". ורק היות שיש מהנ"ל שהביעו דעתם בחריפות וכו' נגד ההיתר שאומרים בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל - הנה "כבוד וכו' הסתר דבר" (ע"פ משלי כה, ב), ולכן שמו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לא נזכר בפירוש בספר הנ"ל. [ויש להעיר שגם גדולי הרבנים הנ"ל לא הזכירו דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בזה בספריהם (חוץ מהגר"מ שטרנבוך שליט"א) - כ"א רק במכתבים וכו'].

ג) לא עלינו תלונותיכם, כ"א על כל גדולי הפוסקים שהאריכו בספריהם אודות דין מכונות גילוח - ולא מצאו לנכון להזכיר שיטתו להקל של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אולי מטעם שההיתר שאומרים בשמו - הוא בעצמו לא כתבו בכתב בתשובותיו בשו"ת אגרות משה, וכו"ל). וכן מצינו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סקי"ג סקכ"ה) שכתב "וחזיתי בספרים של גדולי האחרונים בתקוה למצוא סמך למנהג העולם להקל, אבל לא רק **שלא מצאתי היתר**, אלא כתבו בפירוש להחמיר" - ולא הזכיר כלל דעתו הידוע של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"י חיו"ד סקל"ו, ובעוד כו"כ מתשובותיו) העיד שכתבו "כו"כ גדולי הדורות **באין חולק** שזה תער ממש" - ושיטת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לא הזכיר כלל. וגם בתשובתו של הגר"ש אלישיב שליט"א בנדו"ד (קובץ תשובות סל"ב) לא נזכר שיש שיטת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל המיקל בנדון. גם הגר"ח קניבסקי שליט"א שהאריך נגד גילוח הזקן במספריים, בסם ובמכונות גילוח בספרו אורחות יושר ס"ה - ולא הזכיר בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להקל. ואדרבה - במכתבו הנדפס בס' הנ"ל (עמ' 4) כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א "החזון איש אסר כל מכונה וכו"כ **כל גדולי הדור**" - ולא מצא לנכון להזכיר שיש יוצא מהכלל בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. וכן בפסק דין (מחודש ניסן, תשס"ח) שחתמו עליו גדולי דורנו שליט"א (כולל הגר"ש אלישיב, הגרא"ל שטיינמן, הגר"ש הלוי ואזנר, הגרמ"י לפקוביץ, הגר"נ קרליץ, הגר"ח קניבסקי, הגר"ש אויערבאך, הגר" נתן צבי פינקל ועוד יותר מעשרים ראשי ישיבות - שליט"א) אודות "פירצת מכונות הגילוח, אשר **אסרוהו רבותינו גדולי הדור**" - ולא הזכירו דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כלל.

[ויש להעיר גם מתשובת הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל (שבודאי הי' ידוע לו שיטת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בנדון) בספרו אמת ליעקב (על ד"ח

שו"ע - יו"ד סקפ"א ס"י - התשובה נכתבה לא' מנכדיו שליט"א): "ע"ד המכונה גילוח, אין זו חומרא בעלמא . . ובאמת לא אדע אם גדולי אמריקא התירו להדיא, ויתכן ששתקו מפני שלא שאלום, והיו כמעלימים בידעם שלא יתקבלו דבריהם".

ונסיים מענינא דיומא שי"ל שמבואר בחז"ל שכבר בזמן חורבן בית מקדשנו מסרו נפשם ע"ז, עי' יפה ענף לאיכ"ר ה, ה: "אולי גזר כי יגלחו שערם ולא ימצאו להם פאת ראש וזקן והמה לא שמעו בקולו והקשו עורף ולז"א על צוארנו נרדפנו". [ולא הסירו זקנם ע"י מספריים כעין תער או ע"י סם].

בכבוד ובהוקרה,
משה ניסן ווינער

נ.ב. בכללות ענין הסתמכות על גדול הדור המיקל לעומת רוב פוסקים המחמירים, יש להעיר מדברי הגאון רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל (בהקדמת ס' אור היום בענין בין השמשות - ווילנא, תרס"א), שאפילו את"ל שיש לאחוז כשיטת גדול הדור המיקל "נגד כל הפוסקים האחרים לפי שהוא ראוי לדחות את כולם" (ע"ש שכוונתו על שיטת הגר"א בענין בין השמשות), הנה מ"מ - "מי שאוחז את קולותיו מחוייב לאחוז [גם] את חומרותיו". [ועי' אג"מ או"ח ח"ב סימן ס שאין לנהוג כמו הגר"א כשהוא נגד רוב הראשונים אלא מי שנוהג כמותו בכל דבר].

הוספה לאחר זמן: לאחרונה י"ל שו"ת שבט הלוי חי"א ושם בחיו"ד סי' קצח: "בענין מכונת גילוח . . הנה מוסכם בפי כל גאוני עולם מאז . . אין בינו לבין תער הנקרא תער ולא כלום . . וגם הגאון איגרות משה שרצה להקל במכונה דעכשיו . . המציא סברא . . וסברא זו אינה נכונה ולא נתקבלה". "ידוע בשם האג"מ זצ"ל..וכן לא קבלוהו הרבה גדולי עולם ... וכן שמעתי בעצמי מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שתמה מאוד על שהוצע הצד הזה" (הרה"ג ר' פסח אליהו פאלק, מח"ס שו"ת מחזה אליהו, בקובץ "עם התורה" מהדורא ה' חוברת ט' תשע"ח - י"ל עי' צעירי אגודת ישראל ארה"ב). ועד"ז כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס": "בשם הגרמ"פ זצ"ל..גוף הסברא להתיר אינה מוכרחת וקשה להקל באיסור תורה. ונראה למעשה, שאין להתגלח במכונה, שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין".

לע"נ

אדוני אבי היקר באנשים

אוהב ואהוב על הבריות

מוכתר במעלות ובמידות תרומיות

רודף צדקה וחסד

ר' זאב וואלף ב"ר יצחק ע"ה

ווינער

נלב"ע ש"ק פ' יתרו, כ' שבט תשע"ו

תנצב"ה

הדרת פנים

בשבת (קנ"ב א') הדרת פנים זקן וגינו בזה את הצדוקי הסרים ואמרו לו ברוך המקום שמנעך מזה ע"ש, ובכל הדורות ה' זה בזיון גדול מי שלא ה' לו זקן ורק בדורות האחרונים התחילו לזלזל בזה כי למדו מהגוים. ובתרגום יונתן אי' שעובר בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה והיינו אפי' אם מספר במספרים וכ"כ החינוך והוסיף שעובר משום ובחוקותיהם לא תלכו והביאו החפץ חיים בספר המצות הקצר (ל"ת קע"ז). ומרן החזו"א מאד לא היתה דעתו נוחה מזה.

[לא מבעיא בהמכונות גילוח שנוהג היום שכבר כתב החפץ חיים (בלקוטי הלכות מכות כ"א ב' בעין משפט אות ז') שעובר בזה על פאת זקנם לא יגלחו ומרן החזו"א החמיר בזה מאד בכל מיני מכונות גילוח ולא התיר אפי' למכור למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער רק ציוה למכור לגוי וכן אאמו"ר זה"ה ה' מחמיר בזה מאד ואמר שקרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו חמשה לאוין וכ"כ מרן הגרא"מ שך [שליט"א] וז"ל בענין להסתפר הזקן עם מכונת גילוח חשמלי יעוין בס' לקוטי הלכות על מס' מכות לבעל הח"ח בדף י"ד ב' בעין משפט שם שכתב שאסור ואין להקל בזה וגם ידוע שהחזו"א זצוק"ל אסר בכל מכונה עכ"ל. רק אפי' המסתפרים במשחה שקורין סם ג"כ מאד לא היתה דעתו נוחה מזה].

והחפץ חיים חיבר ספר שלם ע"ז נקרא תפארת אדם וז"ל שם נכון ליזהר שלא לספר הזקן אפי' במספרים כי כתבו המקובלים שבזה עוקר צנורות הקדושה מלמעלה ואבותינו ואבות אבותינו במדינתנו נהגו להחמיר בזה וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו בהשחתת התער מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה ולא להקטין הזקן אפי' במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שציותה תורה להצטיין בזה האיש יהודי חביב אצלנו ואין אנו מתביישין בהם ח"ו... ובקובץ אגרות ממרן החזו"א (ח"א סי' קצ"ז) ע"ד הסם אם אינו סם המות אינו גם סם חיים ומאד קשה עלי הדבר שאינו ממדת הצניעות ואין זה לבוש ישראל רק למדו מהגוים בגולה ושוללים בזה קדושה, ושם (סי' קצ"ח) כתב מעולם אין דעתי נוחה מגילוח זקן כעין תער בהיות מורגל באיסורו מדור הקודם וה' הדבר חמור מאד כמו גילוי ראש בחוצות וה' הדבר נחשב כשינוי מלבושיהם לבוש הישראלי ואף שפשטה המחלה גם בין התורנים יחיו לא נשתנה הדבר בשביל זה ולכן נפשי סולדת בענין זה, ואמר מרן ז"ל שכשנכנס אליו אדם שמוריד זקנו.. נהי' לו כ"כ לא טוב עד שעומד לו להקיא.

עכ"ל הגר"ח קניבסקי שליט"א

ISBN 978-1-7331483-2-0

90000>

9 781733 148320